

Brinje u vrijeme osmanske ugroze krajem XV. i tijekom XVI. stoljeća. Strateška važnost, pitanje vlasništva i ratne aktivnosti¹

Hrvoje Kekez Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb hrvoje.kekez@unicath.hr

SAŽETAK: U radu se temeljem analize sačuvanih pisanih izvora i relevantne literature daje odgovore na pitanje strateškoga položaja brinjske utvrde u sustavu obrane od Osmanlija, tj. prostora koji se u narednim stoljećima jasno oblikovao u Vojnu granicu, tj. krajinu (*Militärgrenze*), pri čemu su prikazane i analizirane sačuvane vijesti u pisanim izvorima o zabilježenim osmanskim provalama u razdoblju od zadnjih desetljeća XV. do sredine XVI. stoljeća, ali i prikazana problematika vlasništva nad brinjskom utvrdom u navedenome razdoblju, tj. dinamiku sukobljavanja oko ovoga pitanja dotadašnjih brinjskih gospodara, knezova Frankapana, i predstavnika vrhovne, prvo kraljevske, a onda i carske vlasti. Temeljni problemi razmatrani u ovoj studiji (strateška važnost brinjske utvrde, pitanje vlasništva i ratne aktivnosti u zadnjim desetljećima XV. do sredine XVI. stoljeća) prikazani su u dijakronijskoj perspektivi razmatrajući Brinje u širem društvenom, vojnom i političkom kontekstu kako hrvatskih povijesnim zemalja, tako i širih prostora Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Iako je Brinje u kratku razdoblju tijekom devetoga desetljeća XV. stoljeća bilo uključeno u sastav Senjske kapetanije, to je u prvi mah bilo kratkoga vijeka jer su knezovi Frankapani svakako do glasovite Krbavske bitke iz 1493. godine ponovno Brinje vratili pod svoju vlast. Početkom idućega stoljeća Brinje je zbog svoga položaja na prometnici prema Senju bilo strateška važna utvrda na granici s Osmanlijama koju su, oslanjajući se na pomoć Habsburgovaca, manje ili više uspješno branili njezini gospodari, knezovi Frankapani. Uslijed sve većih i češćih osmanskih pustošenja knezovi Frankapani su gubili sposobnost obrane Brinja, koje pak vladar iz nove vladarske kuće Habsburgovaca nije želio prepustiti sudbini već su vojne vlasti nastojale Brinje ponovno preuzeti i uklopiti je u sustav Senjske kapetanije. Unatoč opiranjima kneza Vuka I. Frankapana Brinjskog, pa čak i nasilnoga preuzimanja utvrde, Brinje je početkom petoga desetljeća XVI. stoljeća ponovno uklopljeno u sustav Vojne granice, o čemu svjedoči niz povijesnih izvora, među kojima posebice različiti popisi vojnih posada. Ne samo do izmaka XVI. stoljeća, već i u narednim vremenima, Brinje je ostalo u sastavu Vojne granice.

Ključne riječi: kasni srednji vijek; XVI. stoljeće; Brinje; osmanske provale; Vojna granica

 <https://orcid.org/0000-0002-9107-0236> [Hrvoje Kekez]

 <https://ror.org/022991v89> [Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb]

¹ Ovaj rad je financiran iz odobrenog znanstvenog projekta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta »Od obrambenog bedema do 'vojnog rezervoara': evolucija krajišnika kao vojnika od 16. do 18. stoljeća«.

1. Uvod

Početkom 1531. godine vojnici stacionirani u brinjskoj utvrdi nisu primili plaću te su se sredinom ožujka odlučili za očajnički protest. Naime, prema pismu koje su Lovro Kanturić i Antun Tadilović uputili 17. ožujka iste godine Erazmu Saueru, senjskomu kapetanu, nešto ranije toga dana pred njega su u Senj došli vojnici iz Brinja i Otočca, kazavši da više neće služiti ako ne prime plaću te ga zamolivši da se taj problem čim prije riješi.² Ova povijesna epizoda slikovito i na dramatičan način ocrtava uobičajeni problem s kojim su se vojnici stacionirani u utvrdama na granici s Osmanskim Carstvom često suočavali. Naime, slaba organiziranost obrane koja se u prvoj polovici XVI. stoljeća često zrcalila u logističkim problemima, ali i nejasnim zapovjednim strukturama te brojnim problemima financiranja obrane, od pitanja tko, kada i za koje je prostore nadležan osigurati financije, uvelike je obilježila taj dio hrvatske prošlosti.

Stoga je cilj ovoga rada, temeljem analize sačuvanih pisanih izvora i relevantne literature, dati odgovore na strateški položaj brinjske utvrde u sustavu obrane od Osmanlija, tj. prostora koji se u narednim stoljećima jasno oblikovao u Vojnu granicu, tj. krajinu (*Militärgrenze*), pri čemu će se prikazati sačuvane vijesti u pisanim izvorima o zabilježenim osmanskim provalama u razdoblju od zadnjih desetljeća XV. i do sredine XVI. stoljeća, ali i prikazati problematiku vlasništva nad brinjskom utvrdom u navedenom razdoblju, tj. dinamiku sukobljavanja oko ovoga pitanja tadašnjih brinjskih gospodara, knezova Frankapana, i predstavnika vrhovne, prvo kraljevske, a onda i carske vlasti. Kako bi se zadani cilj ostvario, tri će se temeljna problema razmatrana u ovoj studiji (strateška važnost brinjske utvrde, pitanje vlasništva i ratne aktivnosti u zadnjim desetljećima XV. do sredine XVI. stoljeća) prikazati u dijakronijskoj perspektivi, razmatrajući Brinje u širem društvenom, vojnom i političkom kontekstu, kako hrvatskih povijesnih zemalja tako i širih prostora Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva.

2. O izvorima i literaturi

Prošlost Brinja, tamošnje utvrde i naselja, u razdoblju od razvijenoga srednjega vijeka sve do sredine XVI. stoljeća, ostala je ponajviše zabilježena u različitim, poglavito diplomatskim vrelima. Riječ je o različitim ispravama što su ih sastavljali ugarsko-hrvatski vladari, pojedini plemići, predstavnici vlasti Mletačke Republike, ali i pojedini vojni zapovjednici na granici s Osmanlijama. Po svome sadržaju, te su isprave različite darovnice, kupoprodajni ugovori te sporazumi o diobama ili drugim prav-

² Emilij Laszowski, ur., *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 2 (Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1916.), 13.

nim poslovima. S druge strane, vijesti iz vremena najveće osmanske ugroze, tj. razdoblja zadnjih desetljeća XV. i tijekom XVI. stoljeća, zabilježene su u različitim izvještajima pojedinih ratnih zapovjednika koja su slana s ratišta ili pak u molbama i pismima što su ih uglednici toga vremena, poput banova ili podbanova, upućivali vladarima, ali i drugim instancama političke i ine vlasti.

Većina isprava koje oslikavaju uklopljenost Brinja u prošlu zbilju srednjovjekovne Hrvatske i Slavonije, a i čitavoga Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, do kraja XV. stoljeća, sačuvana je u ključnim arhivskim institucijama i unutar važnih fondova vezanih uz povijest srednjovjekovne Hrvatske i Slavonije. U prvome redu riječ je o zagrebačkim arhivima i tamošnjim arhivskim fondovima, poput fonda »Ugarske dvorske komore« (*Neoregistrata acta*) koji se čuva u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu, te o fondovima »Zagrebački kaptol kao vjerodostojno mjesto I i II« (*Capitulum Zagradiense. Locus credibilis I i II*) i fondu »Stari spisi Zagrebačkog kaptola« (*Acta Capituli antiqua*), koji se čuvaju u Nadbiskupijskome arhivu u Zagrebu unutar odjela Arhiva Zagrebačkoga kaptola. Isto je tako za istraživanje brinskoga srednjovjekovlja važna zbirka srednjovjekovnih isprava »Mohács előtti gyűjtemény« Državnoga arhiva Mađarskoga nacionalnog arhiva (*Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára*), a u istom arhivu, u fondu preslika srednjovjekovnih isprava s prostora nekadašnjih zemalja Krune Sv. Stjepana (*Diplomatikai fényképgyűjtemény*), također se mogu pronaći isprave koje se tiču srednjovjekovnoga Brinja. Konačno, potrebno je upozoriti i na važnu građu koja se čuva u Državnome arhivu u Veneciji (*Archivio di Stato di Venezia*), a koju je u velikoj mjeri još u XIX. stoljeću objavio Šime Ljubić.

Valja također kazati da su za razdoblje XVI. stoljeća važni brojni strani arhivski fondovi – »Deželni stanovi za Kranjsko« i »Vicedomski urad za Kranjsko« – koji se čuvaju u Arhivu Republike Slovenije u Ljubljani, te fondovi »Alte Hofkammer« i »Gedenkbücher, österreichische (niederösterreichische) Reihe 1547–1558« Odjela Financijskoga i Dvorskoga arhiva Austrijskog državnog arhiva u Beču (*Österreichisches Staatsarchiv, Finanz und Hofkammerarchiv*), te fond »Feldakten, Altfeldakten« Ratnoga arhiva isto tako Austrijskoga državnog arhiva (*Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv*). Također, važna građa za ovo razdoblje čuva se u fondu »Militaria« Štajerskoga zemaljskog arhiva u Grazu (*Steiermärkisches Landesarchiv*).

Nadalje treba kazati kako se većina isprava koje se tiču srednjovjekovnoga Brinja može pronaći objavljene u pojedinim tematskim zbirkama diplomatskih vrela i to ponajprije u dvama svescima *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus* što su ga početkom XX. stoljeća objavili mađarski povjesničari i arhivisti Lajos Thallóczy i Samu Barabás,³ potom je to nekoliko svezaka zbornika dokumenata što se čuvaju u

³ Lajos Thallóczy i Samu Barabás, ur., *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára*, sv. 1 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1910.) i Lajos Thallóczy i

Veneciji, a odnose se poglavito na hrvatske prostore u srednjem vijeku, što ih je objavio Šime Ljubić.⁴ No, tu su također i zbirke dokumenata koje svjedoče o ratovima s Osmanlijama krajem XV. i početkom XVI. stoljeća.⁵ Također treba kazati kako su ključne zbirke isprava i preslika isprava, što su pohranjene u Državnome arhivu Mađarskoga nacionalnog arhiva, dostupne kao digitalne snimke i preko mrežne platforme www.hungaricana.hu.

S druge strane, za proučavanje brinjske povijesti tijekom XVI. stoljeća, tj. razdoblja kada se ona postupno pretvorila u obrambenu točku na protuosmanskoj granici, važne su vijesti zapisnika sa zasjedanja hrvatskoga Sabora tijekom toga razdoblja, a koje je još početkom XX. stoljeća prikupio i objavio Ferdo Šišić,⁶ ali i vijesti koje se mogu pronaći u specijalnim zbirkama povijesnih vrela iz toga vremena, kao što su *Habsburški spomenici*, što ih je objavio Emilij Laszowski,⁷ te *Spomenici Hrvatske vojne krajine*, što ih je pripremio i objavio Radoslav Lopašić,⁸ kao i svojevrsni prošireni re-

Samu Barabás, ur., *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára*, sv. 2 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1913.)

⁴ Šime Ljubić, ur., *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Listine o odnosajih izmđu južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, vol. 2 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1870.) i Šime Ljubić, ur., *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Listine o odnosajih izmđu južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, vol. 4 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1874.)

⁵ Ferdo Šišić, »Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496)«, *Starine JAZU* 37 (1934.): 189–344; Lajos Thallóczy i Sándor Horváth, ur., *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum. Magyarország melléktartományainak oklevéltára. A Horvát véghelyek oklevéltára (1490–1527)*, vol. 1 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1903.).

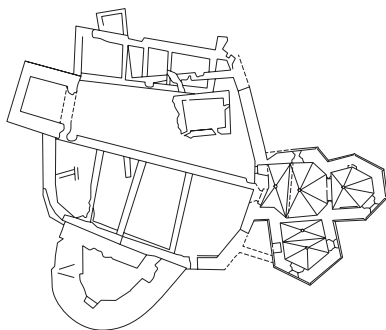
⁶ Ferdo Šišić, ur., *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 1 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1912.); Ferdo Šišić, ur., *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 2 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1915.); Ferdo Šišić, ur., *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 3 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1916.); Ferdo Šišić, ur., *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 4 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1917.) i Ferdo Šišić, ur., *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 5 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1918.).

⁷ Emilij Laszowski, ur., *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 1 (Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1914.); Laszowski, *Monumenta Habsburgica*, sv. 2; i Emilij Laszowski, ur., *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 3 (Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1917.).

⁸ Radoslav Lopašić, ur., *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1 (Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana /Kugli i Deutsch/, 1884.); Radoslav Lopašić, ur., *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 2 (Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana /Kugli i Deutsch/, 1885.) i Radoslav Lopašić, ur., *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3 (Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana /Kugli i Deutsch/, 1889.).

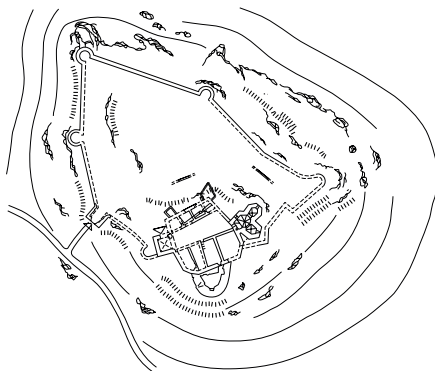
gesti isprava iz Štajerskoga zemaljskog arhiva u Grazu (*Steiermärkisches Landesarchiv*).⁹

Na kraju treba reći da se Brinje spominje i u nekoliko povijesnih narativnih izvora poglavito nastalih u razdoblju ranoga novoga vijeka. U prvome redu riječ je o kronici »Spomen na kraljeve i banove Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije« što ju je sredinom XVII. stoljeća sastavio Juraj Rattkay,¹⁰ ali i u kronici *Historiarum de rebus Ungaricis*, što ju je početkom istoga stoljeća sastavio ugarski polihistor Miklós (Nikola) Istvánffy,¹¹ kao i u još nekolicini kronika koje će biti spomenute naknadno u studiji.

Slika 1. Brinje, tlocrt jezgre utvrde (*Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek*, 2024)

Figure 1. Brinje, ground plan of the fortress core

Slika 2. Brinje, tlocrt naselja (*Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek*, 2024)

Figure 2. Brinje, ground plan of the settlement

⁹ Radoslav Lopašić, »Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskog zemaljskog arhiva u Gradecu«, *Starine JAZU* 19 (1887): 1–80.

¹⁰ Juraj Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije* (Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2001.).

¹¹ Pannoni Nioclai Isthvanfi, *Historiarum de rebus Vngaricis libri XXXIV* (Coloniae Agrippinae: Sumptibus Antonii Hierati, 1622.).

Štoviše, kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna povijest Brinja, tj. tamošnje utvrde i naselja, u razdoblju od sredine XIV. do izmaka XVI. stoljeća, bila je u fokusu svega nekolicine autora, pri čemu treba reći da su se pojedini autori Brinja doticali tek posredno razmatrajući njegovu važnost u kontekstu njegove uklopljenosti u druge i veće povijesne fenomene. Tako se još 1901. godine, pišući povijest knezova Frankapana od njihovih prvih spomena do gubitka otoka Krka 1480. godine, Vjekoslav Klaić u nekoliko navrata osvrtao na značaj Brinja i tamošnjega posjeda u sklopu širih politika ovoga uglednog hrvatskog plemićkog roda.¹² Velik pomak u istraživanju značaja brinjske utvrde u sklopu protuosmanskih obrambenih ratova napravio je Milan Kruhek, koji se ovoj temi vraćao u nekoliko navrata,¹³ a istom temom bavio se i Ljudevit Krmpotić.¹⁴ A nedavno, 2015. godine, na temi ustrojstva i djelovanja Senjske kapetanije od njezina osnutka do organizacije Vojne granice po vrhovnome zapovjedniku Ivanu Lenkoviću obranio je doktorski rad Vedran Klaužer, pri čemu se uvelike osvrtao na značaj i ulogu brinjske utvrde u sklopu Senjske kapetanije.¹⁵ Štoviše, isti je autor nešto ranije objavio zapaženu studiju o važnosti Modruške ceste u razvijenome i kasnome srednjem vijeku koja je Senj preko Brinja i Modruša povezivala sa srednjovjekovnom Slavonijom i Ugarskom.¹⁶ Nadalje, o položaju Brinja u mreži naselja knezova Frankapana u dva je navrata pisao Gordan Ravančić,¹⁷ dok su o opsadi Brinja neposredno prije Krbavske bitke 1493. godine pisali Hrvoje Kekez i Krešimir Kužić.¹⁸ Štoviše, niz se autora u svojim studijama o različitim fenomenima

¹² Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)* (Zagreb: Matica hrvatska, 1901.).

¹³ Vidi primjerice: Milan Kruhek, »Utvrde Senjske kapetanije u XVI. stoljeću«, *Senjski zbornik* 17 (1990.): 93–112 i Milan Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog Kraljevstva tijekom 16. stoljeća* (Zagreb: Institut za suvremenu povijest, 1995.).

¹⁴ Ljudevit Krmpotić, *Izvjestaji o utvrđivanju granica hrvatskog kraljevstva od 16. do 18. stoljeća* (Čakovec: Nakladni zavod Hrvatski zapisnik, 1997.).

¹⁵ Vedran Klaužer, *Ustrojstvo i djelovanje Senjske kapetanije od njezina osnutka do organizacije Vojne Krajine po vrhovnom zapovjedniku Ivanu Lenkoviću (1469.–1563.)*, doktorski rad (Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2015.).

¹⁶ Vedran Klaužer, »Na putu iz Budima do Senja – vojne, trgovačke i diplomatske aktivnosti na dionici Modruš–Senj od uspostave Senjske kapetanije 1469. do osmanskog pustošenja Modruša 1525. godine«, *Modruški zbornik* 6 (2012.): 85–99.

¹⁷ Gordan Ravančić, »Topografija Vinodola i teorija centraliteta (Vinodol u dijelu Mihe Barade)«, *Povijesni prilozi* 40 (2011.): 71–80 i Gordan Ravančić, »Urban Settlements (*oppida*) of Vinodol under the Rule of the Counts of Krk: Topographical Situation and Local Organization within the Feudal Manor«, *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages. Authority and Property* (Zagreb, Croatian Institute for History, 2014.), 189–207.

¹⁸ Hrvoje Kekez, »Bernardin Frankapan i Krbavska bitka: je li spasio sebe i malobrojne ili je pobjegao iz boja?«, *Modruški zbornik* 3 (2009.): 65–101 i Krešimir Kužić, »Bitka Hrvata – bitka na Krbavskom polju 1493. godine«, *Historijski zbornik* LXVII (2014.): 11–63.

senjske i vinodolske srednjovjekovne prošlosti, osvrtao i na Brinje, tj. tamošnju utvrdu i naselje.¹⁹

Iako je već 1920. godine Gjuro Szabo prikazao osnovne fortifikacijske osobine brinjske utvrde,²⁰ tek je Zorislav Horvat 1984–85. godine objavio studiju na istu temu s novijim pogledima na problem,²¹ a istoj se temi vratio i u detaljnoj studiji iz 2000. godine.²² Znatno su o arhitektonskim oblicima i fortifikacijskim osobinama brinjske utvrde nakon provedenih arheoloških istraživanja pisali Drago Miletić i Marija Valjato Fabris, predstavivši u svojoj monografiji i kratku povijest brinjske utvrde.²³ Rezultate najnovijih arheoloških istraživanja predstavili su Ana Azinović Bebek i Andrej Janeš u svojoj studiji iz 2018. godine.²⁴ U ovom pregledu vrijedi spomenuti i rad Juraja Lokmera iz 2022. godine o glagoljaškoj baštini na prostoru Brinja i njegove okolice u kojemu je, među ostalim, prikazao i povijest Brinja, oslanjajući se pritom na dostupne podatke i interpretacije u postojećoj literaturi,²⁵ kao i na činjenicu da su kratka povijest brinjske utvrde te njene osnovne fortifikacijske karakteristike prika-

¹⁹ Vidi primjerice: Emilij Laszowski, *Gorski kotar i Vinodol* (Zagreb: Matica hrvatska, 1923.); Nada Klaić, »Da li je postojala Dalmatinska marka Bečke ilustrirane kronike«, *Zgodovinski časopis* XIX–XX (1965.–1966.): 125–138; Nada Klaić, »Pitanje društvenog uređenja kvarnerskih općina u novijoj literaturi«, *Zgodovinski časopis* XII–XIII (1959.): 242–254; Nada Klaić, »Što su kmetovi Vinodolskog zakona?«, *Radovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 4 (1962.): 25–50; Vladimir Koščak, »Položaj Vinodola u Hrvatskoj feudalnoj državi«, *Historijski zbornik* XVI (1964.): 131–146; Nada Klaić, »Kada i kako su knezovi Krčki stekli Modruš i Vinodol«, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* XVI (1971.): 129–168; Nada Klaić, »Vinodolsko društvo u početku XVII. stoljeća«, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu* XVII (1972.): 187–253; Nada Klaić, *Vinodol: od antičkih vremena do knezova Krčkih i Vinodolskog zakona* (Pazin – Rijeka: Historijski arhiv Pazin – Historijski arhiv Rijeka, 1988.); Lujo Margetić, »Noviji pogledi na stariju povijest Vinodola, Krka i Senja«, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci* 9 (1988.): 1–19; Darko Nečić, »Senjska biskupija u srednjem vijeku«, *Senjski zbornik* 24 (1997.): 31–48 i Ozren Kosanović, »Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine)«, *Povijesni prilozi* 50 (2016.): 233–261.

²⁰ Gjuro Szabo, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji* (Zagreb: Matica hrvatska, 1920.).

²¹ Zorislav Horvat, »Burg u Brinju i njegova kapela«, *Peristil. Zbornik radova za povijest umjetnosti* 27–28 (1984.–1985.): 41–67.

²² Zorislav Horvat, »Srednjovjekovna sakralna arhitektura u Brinju i okolici«, *Senjski zbornik* 27 (2000): 97–143.

²³ Drago Miletić i Marija Valjato Fabris, *Sokolac – frankopanski plemićki grad u Brinju* (Zagreb: Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, 2003.).

²⁴ Ana Azinović Bebek i Andrej Janeš, »Preliminarni rezultati arheoloških istraživanja palaša staroga grada Sokolca u Brinju«, *Memorabi Lika. Znanstveni časopis za ličku i opću zavičajnost (povijest, arheologija, geografija, jezik, književnost, običaji, krajolik, društvo i arhivsko gradivo)* 1 (2018.): 65–83.

²⁵ Juraj Lokmer, »Brinje: postojbina knezova krčkih – frankapana i brinjska glagoljska baština«, *Senjski zbornik* 49 (2022.): 89–164.

zane u najnovijem *Leksikonu utvrda Hrvatske*, što su ga zajednički pripremili Krešimir Regan i Vlatka Dugački.²⁶

3. Osmanska ugroza i Brinje u vlasništvu knezova Frankapana krajem XV. i početkom XVI. stoljeća

Sredinom XV. stoljeća i na brinjskome prostoru započela se osjećati opasnost od Osmanlija. Naime, ubrzo nakon pada srednjovjekovnoga Bosanskoga Kraljevstva 1463. godine u osmanske ruke,²⁷ sigurnosna situacija na posjedima knezova Frankapana počela se mijenjati, tj. ubrzano pogoršavati. Tako su već u godini pada srednjovjekovnoga Bosanskoga Kraljevstva zabilježene osmanske provale do Senja. Padom tvrdoga grada Ključa, koji su na kraće vrijeme Osmanlije zauzeli između 27. svibnja i 5. lipnja 1463. godine,²⁸ Osmanlije svoje prodore nisu usmjerili prema sjeveru, tj. prema prostorima donjega dijela doline rijeke Sane koju je uspješno branio ban Pavao Špiranić,²⁹ nego prema jugu, prošavši pritom vjerojatno prostorima Krbave, ali frankapanskim posjedima sve do Senja,³⁰ pri čem vrlo vjerojatno i kroz Brinjsko polje.

Do izmaka sedmoga desetljeća XV. stoljeća knez Ivan VIII. Frankapan ostao je gospodar Brinja pa se tako on kao gospodar Brinja spominje u ispravi od 5. ožujka 1475. godine kojom je darovao utvrdi Podzvid kod Kladuše Jurju Farkašiću,³¹ ali i u ispravi sastavljenoj na Božić 1476. godine kojom je on obdario brinjski augustinski samostan prihodima od niza posjeda koji su se nalazili na prostoru Brinjskoga župa-

²⁶ Krešimir Regan i Vlatka Dugački, ur., *Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024.), 54–55.

²⁷ O padu srednjovjekovnog Bosanskog Kraljevstva do sada su napisane brojne studije, a ovdje je potrebno ukazati na noviju studiju Emira O. Filipovića u kojoj je autor detaljno prikazao te događaje pozivajući se na relevantne izvore i recentniju historiografsku literaturu, dajući pri tome nove poglede i tumačenja (Emir O. Filipović, *Bosansko Kraljevstvo i Osmansko Carstvo (1386–1463)* (Sarajevo: Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu, 2019.), 403–476).

²⁸ Lajos Thallóczy, *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca 1450–1527* (Zagreb: Kraljevska zemaljska tiskara, 1916.), 66, bilj. 1; Filipović, *Bosansko Kraljevstvo i Osmansko Carstvo*, 438–442.

²⁹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, sv. 4. (Zagreb: Knjižara Lav. Hartman, 1904.), 60.

³⁰ ...*Iam hostilis exercitus, speratis regni Bossine finibus, ad littora usque Segne...*, – Joannes Schafárik, ur., *Acta archivi Veneti spectantia ad historiam Serborum et reliquorum Slavorum meridionalium*, knj. 1–2 (Beograd: Typografia principatus Serbiae, 1860.–1862.), 511.

³¹ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 125–126.

nata.³² Štoviše, u istoj je ispravi navedeno da je upravo knez Ivan VIII. osnovao augustinski samostan Blažene Djevice Marije u Brinju.³³

O snazi i izgledu brinjske utvrde u to doba slikovito svjedoče vijesti iz isprave od 2. srpnja 1471. godine kojom je knez Martin IV. Frankapan, gospodar utvrde Stejničnjak, dodijelio od svog posjeda i utvrde Kostajnica 1000 zlatnih forinti Ivanu Benvenjudu iz Ostrošca zbog dotadašnje vjerne službe.³⁴ U nastavku isprave knez Martin je naveo kako je Benvenjuda nagradio jer ga je Benvenjud oslobodio kad ga je u utvrdi Brinje zatočio knez Ivan VIII. Frankapan, pri čem je Ivan Benvenjud založio svoju utvrdu Skrad.³⁵ Osim što svjedoči o lošim međusobnim odnosima knezova Frankapana, ova isprava jasno pokazuje da je u drugoj polovici XV. stoljeća u brinjskoj utvrdi postojala tamnica u kojoj je bio zatočen knez Martin.

Već na izmaku osmoga desetljeća XV. stoljeća knezovi Frankapani prvi su put izgubili vlasništvo nad Brinjem, što se dogodilo u širem kontekstu oduzimanja Senja i formiranja Senjske kapetanije od ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina. Naime, zbog svojega strateškoga i gospodarskoga značaja kao najznačajnije luke Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, kralj Matijaš nastojao je knezovima Frankapanima oduzeti Senj i staviti ga pod svoju direktnu kontrolu. Iako se prema starijoj historiografiji u događajima koji su doveli do gubitka Senja ključnim čimbenikom smatrala Venecija,³⁶ Grgin je upozorio kako su posrijedi drugi razlozi.³⁷ Naime, kako je Venecija kontrolirala ključne strateške točke na istočno-jadranskoj obali i otocima koji su joj omogućavali kontrolu plovidbe, preuzimanje Senja nije bilo pretjerano strateški važno za Veneciju, posebno jer bi dovelo do sukoba s hrvatskim plemstvom i kraljem.³⁸ Stoga

³² Daniele Farlati, *Illyrici sacri*, tomus IV (Venetiis: Apud Sebastianum Coleti, 1765.), 129–130.

³³ *...qua quidem ecclesia Sanctae Mariae est Fratrum Eremitarum S. Augustini, cupientes igitur voluntatem fundatorumque progenitorum, sive antecessorum nostrorum, quam videlicet voluntatem seu fundamentum veraciter... Nos igitur supradictus Comes Joannes de Francapanibus suprascriptum Conventum Fratrum Sancti Augustini et ecclesiam Sanctae Mariae in Pringis in omnibus donationibus seu foundationibus, fundamus, dotamus, et affirmamus...*, Farlati, *Illyrici sacri*, tom. IV, 129–130

³⁴ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 119–121.

³⁵ *...signanter enim dum comes Hans. fratrius noster, nos in persona propria ac certos fideles familiares nostros in oppido suo, Brynye vocato fraudulenter et inique captivaverat, ubi prefatus Johannes unus ex ipsis captivis familiaribus videlicet nostris fit durissime et atrocissime vinctus et ferratus. Qui etiam in subsidium eliberationis nostre de captivitate prefati comitis Hans castrum suum Zkrad vocatum, in comitatu zagrabiensi existens habitum, ad nostram requisitionem manibus prefati comitis Hans assignavit...*, Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 120.

³⁶ Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, 258–259.

³⁷ Borislav Grgin, »Senj i Vinodol između kralja Matijaša Korvina, Frankapana i Venecije«, *Radovi zavoda za hrvatsku povijest* 28 (1995.): 68.

³⁸ Borislav Grgin, *Počeci rasapa. Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska* (Zagreb: Ibis grafika – Zavod za hrvatsku povijest, 2002.), 100–101.

Venecija nije prihvatila izravnu ponudu građana Senja, već se trudila zadržati trenutačno stanje, svjesna kako je Senj pod kontrolom knezova Frankopana znatno bolja opcija od Senja u rukama kralja Matijaša Korvina ili Osmanlija. Kako bi zaustavila sve snažnije osmanske napade, koji su ugrožavali mletačke posjede u Istri, Venecija je pokušavala pomiriti knezove Frankopane i Kurjakoviće.³⁹ Situacija je eskalirala uslijed snažnih osmanskih napada tijekom 1468. i 1469. godine, tijekom kojih je Venecija pružila snažnu diplomatsku pa i vojnu pomoć najugroženijim knezovima Frankopanima i Kurjakovićima.⁴⁰ Prema Grginovu mišljenju, akcija kralja Matijaša nije bila toliko potaknuta molbama za pomoć Veneciji, koliko obraćanjem kneza Stjepana II. Frankopana njemačkom caru Fridriku III.⁴¹ Kralj Matijaš odlučio je iskoristiti trenutačne okolnosti te je poslao vojsku pod zapovjedništvom Blaža Mađara. Da je kralj Matijaš dobro procijenio mletačku poziciju pokazuje i činjenica kako je Venecija sredinom studenoga 1469. godine povukla svoje vojnike, koji su se u Senju nalazili od posljednjega osmanskog napada, nakon čega su kraljeve postrojbe lako svladale frankopansku posadu i zauzele grad.⁴²

Kako bi osigurali kontrolu nad Senjem, prvacima kralja Matijaša bilo je važno osigurati kopnenu komunikaciju koja je iz unutrašnjosti vodila prema Senju, tj. ranije spomenutu Modrušku cestu. Tako su već sredinom 1479. godine kraljevske postrojbe na čelu s banom Ladislavom Egervarskim i senjskim kapetanom Marojem Žunjevićem zauzele Brinje. O tome svjedoči sačuvana isprava iz lipnja iste godine kojom se kralj Matijaš Korvin obratio svojim kaštelanima u svojem Brinju te im zabranio pobirati tribut od Senjana u mjestu Hrepcu.⁴³ Dakle, po preuzimanju od kraljevskih trupa sredinom 1479. godine, Brinje je predano na upravu banu Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Ladislavu Egervarskom i njegovim službenicima, a 1489. godine ponovno je, nakon banovanja bana Matije Gereba, predano u ruke navedenoga Ladislava, koji je tada obnašao svoj drugi banski mandat, o čemu svjedoči i isprava s popisom, tj. inventarom oružja koje je u to doba bilo smješteno u brinjskoj utvrdi.⁴⁴ Prema toj ispravi, jasno je da su utvrdi Brinje 27. studenog 1489. godine predali Nikoli Jovanoviću, službeniku tadašnjega bana Ladislava Egervarskog, zajedno s inventarom oružja i ostalim vrijednostima u utvrdi prethodnih kaštelana,

³⁹ Grgin, »Senj i Vinodol«, 65.

⁴⁰ Grgin, *Počeci rasapa*, 101–102.

⁴¹ Grgin, *Počeci rasapa*, 102.

⁴² Grgin, *Počeci rasapa*, 103.

⁴³ ...nostris castellanis castri nostri Brynnie ... tamen Joannes de Brynyo non curata libertate eorundem exponencium in possessione Hrepech, in pertinencijs castri Brynnie habita ... in dicta possessione Hrepech, alias in pertinencijs dicti castri Brynnie, nullum tributum, nulamque tributariam solucionem petere vel exigere..., Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. I, 1.

⁴⁴ Šišić, »Rukovet spomenika«, 272–273.

najvjerojatnije službenici bivšeg bana Matije Gereba, plemići (*egregii*) Nikola i Ladislav Zenthpeter.

Osim što svjedoči o prijenosu vlasti nad brinjskom utvrdom sa službenika dotadašnjega bana Matije Gereba na službenike novoga bana Ladislava Egervarskog, ova isprava svjedoči i o znatnom naoružanju koje se u tom trenutku nalazilo u brinjskoj utvrdi. Tako su u naoružanju brinjske utvrde tom prigodom, među ostalim, bili nabrojani dva mužara, četiri bedemske puške, te čitav niz drugih pušaka te čak 2000 pušcanih tanadi i ostali projektila.⁴⁵ Ne ulazeći u detaljnu analizu naoružanja koje se te 1489. godine nalazilo u brinjskoj utvrdi, ipak se može zaključiti kako je ona tada bila dobro opremljena, što pak svjedoči o njezinoj strateškoj važnosti i kraljevoj namjeri da se ista obrani od Osmanlija.

U svakom slučaju, Brinje je od 1479. godine bilo pod kraljevskim nadzorom, ali zasad nije moguće utvrditi je li ta utvrda prepuštena na upravu senjskim kapetanima ili pak, što je vjerojatnije, banovim službenicima.⁴⁶ No, zbog iznimne važnosti utvrde i posjeda Brinje knezovi Frankapani, i to poglavito knez Ivan VIII., nisu se mirili s nastalom situacijom te su pokušali povratiti Brinje u svoje ruke. Čini se da je već 1485. godine knez Ivan VIII. barem nakratko preuzeo Brinje. Upravo je u toj utvrdi 30. studenog 1485. godine dao sastaviti ispravu kojom je odgovorio na pismo kneza Benedikta Rattkaya te ga zamolio za odgodu nekoga duga, koji mu zbog trenutne nevolje nije mogao vratiti, ponudivši mu jednu utvrdu u zamjenu do povratka duga.⁴⁷ No, kako spomenuta isprava s popisom naoružanja brinjske posade svjedoči da je 1489. godine Brinje bilo u rukama bana, očito je knez Ivan VIII. imao značajnih problema s povratom Brinja. No, čini se da mu je to konačno i uspjelo do konca 1489. godine. Naime, sačuvan je glagoljaški prijepis isprave Senjskoga kaptola iz te godine kojom je knez Ivan VIII. knezu Ivanu Lackoviću, sinu kneza Jurja Kosinjskoga, potvrdio da je od njega preuzeo utvrdu Kosinj i pripadajuća sela.⁴⁸ Sve se čini da je ova isprava sastavljena u Brinju,⁴⁹ što bi ukazivalo na to da je do izmaka 1489. godine Brinje bilo ponovno u rukama kneza Ivana VIII.

Unatoč činjenici da je prema dogovoru 1490. godine Brinje trebao držati Ivaniš Korvin u cjeloživotnome posjedu,⁵⁰ čini se da se knez Ivan VIII. Frankapan nije

⁴⁵ Čitav popis naoružanja vidi: Šišić, »Rukovet spomenika«, 272–273.

⁴⁶ Klaužer, »Na putu iz Budima do Senja«, 25.

⁴⁷ Josip Bratulić, ur., *Hrvatske glagoljične i ćirilčne isprave iz zbirke Stjepana Ivšića 1100. – 1527* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2017.) 245–246.

⁴⁸ Bratulić, *Hrvatske glagoljične i ćirilčne isprave*, 281–282.

⁴⁹ Bratulić, *Hrvatske glagoljične i ćirilčne isprave*, 281.

⁵⁰ Državi arhiv Mađarskog nacionalnog arhiva (*Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára*), fond: *Diplomatikai levéltár*, sig: 37668.

držao toga dogovora pa se tako Brinje ponovno spominje u njegovoj vlasti, čemu je svakako pogodovala činjenica da je novi vladar na ugarsko-hrvatskome prijestolju, kralj Vladislav II. Jagelović, na početku svoje vladavine imao značajne probleme da se učvrsti na prijestolju. I stvarno, upravo u Brinju knez Ivan VIII. je 12. kolovoza 1492. godine sastavio ispravu kojom je darovao selo Zamošćane Matiji Čubraniću,⁵¹ da bi iz iduće godine bile sačuvane čak dvije isprave koje pokazuju da se Brinje nalazilo u Ivanovim rukama. Riječ je o ispravama sastavljenima u Brinju istoga dana, 4. lipnja 1493. godine. Prvom je knez Ivan VIII. darovao selo Košice u Bužanskoj županiji pavlinskom samostanu sv. Jelene u Senju, te je riječ bila o posjedu koji je izvorno bio dio dote njegove sestre Barbare,⁵² dok je drugom također darovao selo Košice u Bužanskoj županiji pavlinskom samostanu sv. Jelene u Senju, ali je ovom ispravom dodatno pojašnjeno da je bila riječ o posjedu koji je obitelj darovala Jeleni, supruzi Žigmunda Frankapana, a koji je nakon njezine smrti prešao u ruke njegove sestre Barbare.⁵³

Brinje i tamošnja utvrda imali su važnu ulogu u događajima koji su prethodili glasovitoj Bitci na Krbavskom polju 1493. godine.⁵⁴ Naime, na početku svoga pohoda te 1493. godine osmanske čete prošle su pokraj Dubice i tamošnje utvrde.⁵⁵ Vrlo je vjerojatno bila riječ o osmanskim snagama koje su, prema riječima Tadije Vimerca-tija, milanskoga poslanika u Veneciji, na početku svoga pohoda pokušali zauzeti tvr-di grad Jajce.⁵⁶ No kako im to nije pošlo za rukom, njihov zapovjednik Jakub-paša odustao je od opsjedanja grada i krenuo s brojnom vojskom od Jajca prema Uni, i

⁵¹ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 203–205.

⁵² Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 210–211.

⁵³ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 211.

⁵⁴ O okolnostima koje su prethodile te tijeku i posljedicama Bitke na Krbavskom polju napisano je mnoštvo radova te je ona bila sastavni segment u gotovo svim sintezama hrvatske povijesti. U tom smislu ovdje se ukazuje samo one studije koje su napravile kvalitativni iskorak u istraživanju toga događaja: Ferdo Šišić, *Bitka na Krbavskom polju (11. rujna 1493.). U spomen četristagodišnjice toga događaja. Istorijska rasprava* (Zagreb: Knjižara Dioničke tiskare, 1893.); Milan Kruhek, »Sraz kršćanstva i islama na Krbavskom polju 9. rujna, 1493.«, *Riječki teološki časopis* 1/2 (1993): 241–268; Anđelko Mijatović, *Bitka na Krbavskom polju 1493. godine* (Zagreb: Školska knjiga, 2005.); Kekez, »Bernardin Frankapan i Krbavska bitka«, 65–101; Kužić, »Bitka Hrvata«, 11–63 i Borislav Grgin, »Preceding the Triplex Confinium – The Battle of Krbava Field, September 9th, 1493«, *Zbornik Drage Roksanđića* (Zagreb: FF Press, 2019), 75–87.

⁵⁵ »...Cum enim Turcae ad Hunam fluvium, qui e Dalmatarum montibus ortus, sinnoso cursu per intima Croatiae defulens, modo lenis et placidus, modo citatis aquis celerior, sub arce Dubicia Savo miscetur, Croatia a Scavlonia dividit, magno numero populando vagarentur, a nostris, quos modo nominavimus, occidine deleti sunt, captis hostium mille quingentis totidemque caesis, reliquis in profluente Huna submersis...«, Šišić, »Rukovet spomenika«, 150.

⁵⁶ »...dale parte d'Ungaria che l'Turco aparechiava per terra grande exercito per andare a Giaici, terra del Re d'Ungaria in Bossena...«, Šišić, »Rukovet spomenika«, 6.

dalje vjerojatno dolinom Korane prema Kupi, koju je prešao negdje oko Metlike, i preko Novoga Mesta dopro na sjever sve do Celja.⁵⁷ Cijelo su ljeto osmanske čete haračile po Kranjskoj, da bi se koncem kolovoza ili početkom rujna odlučile na povratak, prešavši Dravu⁵⁸ i uputivši se kroz hrvatske zemlje prema Modrušu s ciljem povratka u Bosnu.

U isto vrijeme knezovi Frankapani nisu se mogli nikako pomiriti s gubitkom Senja, te su u rano proljeće 1493. godine pokušali iskoristiti nesredene političke okolnosti nakon smrti kralja Matijaša, kako bi vratili Senj u svoje ruke. U tim nastojanjima pomagao im je knez Karlo Krbavski koji je želio osvojiti Obrovac, strateški važnu luku koja mu je, uzme li se u obzir položaj i ugroženost njegovih posjeda u to doba u Krbavi i Lici, bila prirodni izlaz na more. Naime, već 15. veljače 1493. Senjanin je Bartol da Castiliano, javljajući u Milano novosti iz Hrvatske, kazao da su hrvatski banovi digli veliku vojsku jer je knez Karlo Krbavski opsjeo Obrovac, te da su knezovi Ivan VIII. i Bernardin Frankapan⁵⁹ učinili mnoga zla protiv grada Senja, očigledno u namjeri da ga osvoje.⁶⁰

Prema pisanim svjedočanstvima, čini se da su zaista knezovi Ivan VIII. Frankapan i Karlo Krbavski računali na potporu Osmanlija u svojim nastojanjima da zauzmu Senj i Obrovac. Naime, već 4. lipnja mletačka je vlada javila u Rim papi Aleksandru VI. da su se Ivan VIII. i Karlo Krbavski podložili sultanu.⁶¹ Kako Frankapani više nisu bili u dobrim odnosima s Venecijom, očito je da je, za razliku od 1460-ih godina, Mlečanima više odgovaralo da Senj ostane u rukama ugarsko-hrvatskih kraljeva negoli u vlasti Frankapana. Stoga je moguće da se pri širenju vijesti o suradnji Ivana VIII. Frankapana i Karla Krbavskog s Osmanlijama više radilo o diplomatskim aktivnostima mletačkih poslanika negoli o pravom razvoju događaja. Ipak, svega tri dana kasnije, 7. lipnja, mletačka je vlada poslala novo pismo papi, tražeći od njega da se aktivnije uključi u sprečavanje osmanskih provala u Hrvatsku.⁶²

⁵⁷ Kruhek, »Sraz kršćanstva i islama«, 250.

⁵⁸ Dana 7. rujna 1493. javio je kralj Maksimilijan bavarskom vojvodi Albrechtu da su Osmanlije nešto ranije kraj Maribora prešli Dravu. ...*daz die Tuerken über die Traa bis gen Marburg zogen sien...*, Šišić, »Rukovet spomenika«, 189.

⁵⁹ Nakon smrti kneza Stjepana II. Frankapana 1481. godine, njegova je imanja naslijedio njegov sin jedinac Bernardin Frankapan (Grgin, *Počeci rasapa*, 113).

⁶⁰ ...*Li bani de Corvacia se dice che venono cum molta gente, et questo perche el conto Carlo mai se ha voluto levare dala impresa d'Obrovazo et ogni giorno gli sta allo assedio; et lo conte Angelo et lo conte Bernardino che hano facto del male assai et volevano prendere Segna...*, Ferdo Šišić, ur., *Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496) s »dodatkom« (1491–1498)* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1936.), 157.

⁶¹ ...*dominos Carolum et Angelum de Frangepanis ad obedientiam domini Turci se dedisse incumbereque oppugnationi Senie, civitatis serenissimi domini regis Hungarie...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 165.

⁶² Šišić, *Rukovet spomenika*, 164–166.

U istom su ga pismu Mlečani obavijestili da su dobili pisma s otoka Krka s vijestima o podložnosti knezova Karla Krbavskog i Ivana VIII. Frankapana Osmanlijama.⁶³ Također su ga obavijestili da su slične vijesti primili i iz Senja,⁶⁴ te da je zadarski rektor javio da su se Osmanlije učvrstili u okolici Knina.⁶⁵

Mlečanima nije odgovarala suradnja Frankapana i Krbavskih knezova s Osmanlijama, jer je zaprijetila mogućnost da Frankapani vrate Senj, što bi na neki način značilo da bi i Osmanlije, na čiju su podršku vjerojatno Frankapani i Krbavski računali, dobili sigurnu luku na Jadranu. Svakako im je više odgovaralo ostanak Senja u kraljevim rukama, poglavito zato što je vlast kralja Vladislava bila slaba, nego da grad preuzmu njihovi rivali, još uvijek snažni Frankapani, ili još gore Osmanlije. Stvarnih težnji za ovladavanjem gradom Mlečani nisu ni imali⁶⁶ jer bi to značilo direktan sukob s Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom koji si u tom trenutku Mlečani nisu mogli dopustiti, posebice zato što su tada njihovi posjedi na istočno-jadranskoj obali, ali i na istočnome Mediteranu, bili pod stalnom osmanskom ugrozom. Ipak, s namjerom sprečavanja Frankapana u preuzimanju Senja, mletačka je vlada sredinom lipnja 1493. poduzela brzu akciju. Već je 10. lipnja obavijestila mletačkoga provizora otoka Krka da su knezovi Karlo Krbavski i Ivan VIII. Frankapan sklopili sporazum s Osmanlijama, te da se spremaju napasti Senj.⁶⁷ Dan kasnije, 11. lipnja, poslali su novu obavijest na Krk, dodatno objašnjavajući da su Frankapani u sukobu s hercegom Ivanišom Korvinom.⁶⁸ Sličnu su obavijest poslali svojim rektorima u Zadar, naglašavajući da, osim opasnosti za Senj, prijeti opasnost i Obrovcu, koji namjerava osvojiti knez Karlo Krbavski.⁶⁹ Do kraja lipnja postalo je očito da Ivan VIII. Frankapan namjerava opsjesti Senj, pa su Mlečani 24. lipnja javljali papi preko svog poslanika u Rimu da su primili alarmantne vijesti od provizora na Krku kako Anž

⁶³ ...literarum ex Vegla siginificatarum deditionem comitum Angeli et Caroli de Frangepanis domino Turco..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 165.

⁶⁴ ...precipue Italie ob nimiam vicinitatem et propinquitatem loci Senie, cui dicti Frangepani vel potius Turci aspirant..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 165.

⁶⁵ ...Nunc autem habitis literis rectorum nostrorum Jadre significantium, Turcos esse firmatos circum Teninam predictam..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 165.

⁶⁶ Grgin, *Počeci rasapa*, 106.

⁶⁷ ...Ne advisasti l'altro zorno del conte Carlo et conte Anzelo dei Frangepani, acordati cum Turchi, et del bastione facto apresso Segna per obsidiar quella cità..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 166.

⁶⁸ ...i Frangepani soli et cum sue gente solamente, per la discordia che hano cum el ducha Zuane Corvino che domina dicto luogo de Segna..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 168.

⁶⁹ ...i conti Carlo de Corbavia et Angelo de Frangepani cum uno orator del Signor Turcho et che epsi conti erano drezati a la expugnacione de Segna, la quale cum tuti i mezi a lor possibili strenzevano per occuparla... conte Carlo ... de la recuperatione de Obrovaç..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 169.

ozbiljno namjerava napasti Senj.⁷⁰ Nekoliko dana kasnije, 27. lipnja 1493. i sami Senjani su pisali papi o prijetećoj opasnosti da Osmanlije osvoje i razore njihov grad.⁷¹

O mogućnosti da su Karlo Krbavski i Ivan VIII. Frankapan surađivali s Osmanlijama svjedoče i izvori osmanske provenijencije. Osmanski ljetopisac Sa'd-ud-din kaže da je knez Karlo ponekad iskazivao poslušnost osmanskomu sultanu, a ponekad ugarsko-hrvatskomu kralju.⁷² Isti ljetopisac za kneza Ivana VIII. kaže da je prihvatio pokroviteljstvo osmanskoga sultana, te da se odmetnuo od ugarsko-hrvatskoga kralja Vladislava II.⁷³

Početkom srpnja mletačko se Vijeće odlučilo za konkretne akcije pomoći ugroženom Senju. Dana 2. srpnja odlučeno je da se gradu odobri i pošalje pomoć od 600 dukata.⁷⁴ U istome je pismu naloženo kapetanu, koji je poslan u Senj s navedenom svotom, da ne provocira Osmanlije jer je Venecija u tom trenutku imala s njima potpisan mir.⁷⁵ Istoga je dana mletačka vlada poslala na Krk svog poslanika Ivana Burgiju s misijom stupanja u kontakt s Ivanom VIII. ili kojim drugim Frankapanom, ali i s Osmanlijama, te da im preda pismo mletačkoga Senata s upitom za uvjete oko povratka grada.⁷⁶

Čini se da su Frankapani s napadom na Senj započeli sredinom srpnja. Naime, u arhivu u Milanu sačuvano je nepotpisano pismo o novostima poslano iz Senja. Pismo je datirano 13. srpnja 1493. i iz njega je jasno vidljivo da je knez Ivan VIII. planirao napasti Senj s namjerom da ga preuzme, te da su mu u tome pomagali i ostali

⁷⁰ ...*literarum nunc acceptarum a provisore nostro Vegle circa res Segne ac progressus et intentionem comitis Angeli de Frangepanis...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 173.

⁷¹ ...*sed et adducto sibi auxilio et favore immanissimorum Thurcorum ad destructionem eiusdem civitatis invigilant* ..., Šišić, *Rukovet spomenika*, 174.

⁷² ...*U to vrijeme u hrvatskom vilajetu, koji je pogranična krajina, i koji leži među Ugarskom i Bosnom, bila su dva bana. Jednoga od njih zvahu Kir Qarli. On je kad izražavao poslušnost gospodaru islama, ka pak položivši se ugarskom banu...*, Aleksije A. Olesnicki, »Bezimeni turski ljetopisac o bojevima Turaka sa Hrvatima godina 1491. i 1493.«, *Rad JAZU* 245 (1933.): 198. Vidi i u: Mijatović, *Bitka na Krbavskom polju*, 123–124.

⁷³ ...*Drugoga od spomenutih banova zvahu Kir Anža. On je kažu, s punim pouzdanjem prihvatio skut pokroviteljstva padišahova i oslonivši se s punim povjerenjem na sreću i uspjeh, koji je Bog dariva pravednom i pravom sultanu, odmetnu se od ugarskog kralja...*, Olesnicki, »Bezimeni turski ljetopisac«, 199. Vidi i u: Mijatović, *Bitka na Krbavskom polju*, 124.

⁷⁴ ...*Mitti pretereā debeant cum dicto nostro secretario ducatos 600 usque mille...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 179.

⁷⁵ ...*amonendo ipsum capitaneum, quod caveat ostendere, quod a nobis habeat aliquem favorem, respectu pacis, quam habemus cum domino Turco...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 179.

⁷⁶ ...*De omni vero responsione deque terminis in quibus reperitur dicta civitas, quomodo munita et presertim hominibus et de illorum conditionibus, et gentibus comitis Angeli et aliorum Frangepanorum ac similiter Thurcorum, crebis et copiosis tuis litteris tenebis dominium nostrum edoctum...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 180.

Frankapani.⁷⁷ Senjani su javili da je Ivan VIII. u dosluhu s Osmanlijama, koji su mu obećali prepustiti Senj, ali i neke druge posjede.⁷⁸ Ipak, iz istoga se pisma vidi da su do Senja doprle vijesti kako opkoljenomu gradu u pomoć pristiže senjski kapetan, hrvatski ban Derenčin s 4000 konjanika i 2000 pješaka.⁷⁹

Saznavši da mu u susret dolazi kraljeva vojska, predvođena hrvatskim banom Derenčinom i banom Ivanom Bothom, a nakon što mu je umro glavni saveznik knez Karlo Krbavski,⁸⁰ knez Ivan VIII. se povukao u svoj utvrđeni grad Brinje, očito se ne želeći otvoreno sukobiti s banovom vojskom.

Najdetaljnije vijesti o opsadi Brinja ostale su sačuvane u djelu *Memoria regum et banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae* Juraja Rattkaya tiskanom u Beču 1652. godine. Tako je Rattkay u svojoj kronici zabilježio da se nakon pobjede nad Osmanlijama na Uni kod Dubice, ban Derenčin uputio na smirivanje situacije na jugu, na što su ga prisiljavale nesloge Frankapana. Potom je naveo da su ban Derenčin i njegov podban Ivan Both od Bajne procijenili da se Bernardin Frankapan, čovjek neukrotiva duha, dao u opsadu Senja, te da su ga pošli primiriti oružjem. Saznavši to napustio je Senj i vratio se braniti Brinje koje se nalazilo nedaleko od mora i pod sobom je od davnina malo izgrađeno trgovište. Kad su se Derenčin i Both približili Brinju da prouče s koje će ga strane napasti, Rattkay je naveo da se podban Both previše približio zidinama te da je bio pogođen zrnem ispaljenim iz utvrde od čega je na mjestu ostao mrtav. Rattkay dalje navodi da se nakon toga ban Derenčin odlučio poduzeti mnogo veću opsadu jer je poginuo njegov podban. Opis opsade Brinja Rattkay dovršava vijestima da su potom vojnici bana Derenčina primakli opsadne sprave s ciljem da prisile Frankapane na prihvaćanje uvjeta predaje, jer su saznali da dolazi Jakub-paša sa svojom vojskom.⁸¹

Zanimljivo je uočiti nekoliko elemenata u Rattkayevu opisu opsade Brinja koji jasno pokazuju da je prilikom svoga pisanja on imao negativan stav prema knezovima Frankapanima. Naime, izvori nastali u vrijeme i neposredno nakon Krbavske bitke jasno upućuju na to da je knez Ivan VIII. bio ne samo gospodar Brinja u tome trenutku već da je upravo on bio i ključna osoba prilikom nastojanja knezova Fran-

⁷⁷ ...*De qui el Signore conte Angelo ha facto de grande menaze per voler havere Segna ... Et li altri Signori Franchapani lo aiutavano sotto mano...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 183.

⁷⁸ ...*el dicto conte Angelo havea mandato per li Turchi, et li Turchi mandarono uno ambaxiatore a luy; per quello fo facto assai promisse l' una parte et l' altra...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 183.

⁷⁹ ...*et ha spazato subito 4000 cavalli et 2000 fanti, et ha li dati al nostro Messer ban et capitano di Segna...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 183.

⁸⁰ Knez je Karlo Krbavski preminuo 8. srpnja 1493. godine. Vidi bilješku 1. u: Šišić, *Rukovet spomenika*, 183.

⁸¹ Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove*, 193–194.

kapana da vrata Senj, tj. svojevrtni pobunjenik protiv kralja Vladislava II. Jagelovića.⁸² Uloga glavnoga pobunjenika protiv kralja Vladislava započela se pripisivati knezu Bernardinu tek u izvorima nastalima od XVII. stoljeća, kao što je to vidljivo u pisanjima Juraja Ratkaya, ali i u djelu *Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV ab anno 1490. ad annum 1605* kroničara Miklósa Istvánffyja, objavljenom u Kölnu 1622. godine. Taj se narativ toliko proširio, očito pod utjecajem Istvánffyjeva pisanja, o čemu svjedoče i vijesti iz 1639. godine. Naime, u sporu oko frankapanske vlasti nad Jablancem i Starigradom te ostalim primorskim imanjima povrat kojih je u to doba od Gradačkoga ratnoga vijeća tražio knez Nikola IX. Frankapan Tržački,⁸³ u svojem očitovanju senjski kapetan Hans Albrecht Herberstein naveo je da knezovi Frankapani nemaju pravo na Jablanac i Starigrad te ostala primorska imanja, i da su tužbe kneza Nikole IX. neosnovane,⁸⁴ pritom opisavši negativnu ulogu kneza Bernardina koji je napao Senj te se potom povukao u Brinje, koje je naknadno napao ban Derenčin.⁸⁵ Pritom je zanimljivo uočiti da je knez Nikola IX. bio direktni potomak kneza Ivana VIII. (prapraunuk), a ne kneza Bernardina, te da bi ta činjenica, s obzirom na ulogu kneza Ivana VIII. u događajima koji su prethodili Bitci na Krbavskoj polju, bila snažniji argument u korist kapetana Herbersteina u sporu oko Jablanca i Starigrada. No, kapetan Hans Albrecht Herberstein to nije iskoristio, vjerojatno jer nije bio upoznat s tim detaljima, već je iskoristio tada već uobičajeni narativ da je krivac za poraz na Krbavskome polju bio knez Bernardin i da su upravo njegovu pobunu, a ne pobunu kneza Ivana VIII., došli slomiti ban Derenčin i podban Both od Bajne u ljeto te 1493. godine, što naravno upućuje na rasprostranjenost toga narativa u to doba.⁸⁶

S druge strane, Rattkayev opis opsade Brinja jasno upućuje na to da je bila riječ o čvrsto građenoj utvrdi s razmjerno kompleksnim fortifikacijskim sustavom, kao i to da je ona u to doba bila dobro opremljena vatrenim oružjem. Na ovo upućuje Rattkayevo navođenje da je podban Ivan Both od Bajne ustrijeljen puščanim zrnom nakon što se previše približio brinjskim zidinama s ciljem da prouči s koje ga strane napasti, tj. naći najslabije branjenu točku, ali i navođenje da je nakon toga ban Derenčin poduzeo mnogo veću opsadu, u smislu korištenja opsadnih sprava. Takav opis brinjske utvrde, tj. njezin izgled prije Bitke na Krbavskome polju 1493. godine, upućuje na to da je moguće da je već tada bio izgrađen tamošnji renesansni rondel.⁸⁷

⁸² Detaljnije vidi: Kekez, »Bernardin Frankapan i Krbavska bitka«, 68–89.

⁸³ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 2, 200–202.

⁸⁴ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 2, 213–224.

⁸⁵ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 2, 217–218.

⁸⁶ O fromiranu narativa da je krivac za poraz u Krbavskoj bitci bio knez Bernardin Frankapan, vidi: Hrvoje Kekez, »The Consequences of the Battle of Krbava (1493) as seen by its Contemporaries«, *Review of Croatian History* 14/1 (2018.): 79–84.

⁸⁷ Azinović Bebek i Janeš, »Preliminarni rezultati«, 80–81.

U svakome slučaju, dok su banovi opsjedali Brinje, pristigla je vijest da je Hadum Jakub-paša ušao u Hrvatsku te da se iz Kranjske s velikim plijenom i brojnim zarobljenicima vraća u Bosnu. Prema osmanskome izvoru, čini se da je nakon što mu je ban Derenčin opustošio posjede, sam knez Ivan VIII Frankapan poslao svoga glasnika u tabor Jakub-paše, moleći ga za pomoć.⁸⁸ Našavši se u nezgodnoj situaciji da ga, dok opsjeda utvrđeno Brinje, s leđa napadne osmanska vojska, ban Derenčin inicirao je pomirbu, nastojeći Frankapane što brže *...sebi pomiriti...*⁸⁹ Budući da je sa svojim postrojbama sudjelovao u Krbavskoj bitki, knez Bernardin Frankapan je očito objeručke prihvatio prijedlog pomirbe jer su samo nekoliko dana ranije, početkom kolovoza, osmanske snage opustošile njegov Modruš⁹⁰ te je on strahovao da bi mogli stradati i neki drugi njegovi posjedi. Osim toga, čini se da knez Bernardin nije bio sklon suradnji s Osmanlijama, pa je već i ranije, 24. lipnja 1493. godine, prema pismu milanskoga poslanika Tadije Vimercata, od mletačke vlade tražio pomoć protiv Turaka.⁹¹ Sve ga to ipak nije spriječilo da, iskoristivši gužvu oko Senja, preuzme kontrolu nad gradovima od Trsata do Novog (Vinodolskog), čime je ostvario važan uspjeh ostvarivši kontrolu nad gotovo čitavom preostalom obalom Kraljevine Hrvatske, tj. nad bivšim patrimonijem knezova Frankapana na obali.

S druge strane, kako nigdje nema baš nikakve potvrde da je Ivan VIII. sudjelovao sa svojim postrojbama u bitki na Krbavi, očito se on nije pomirio s banom Derenčinom. Uostalom, niti njegova sestra Doroteja, supruga pokojnoga kneza Karla Krbavskog, nije sudjelovala sa svojim postrojbama u Krbavskoj bitki, iako je održana pod njezinim gradom Udbinom. Teško je moguće da bi ban Derenčin želio pomirbu s Ivanom VIII, Frankapanom. Naime, u opsadi Ivanova grada Brinja poginuo mu je sudrug u banstvu Ivan Both od Bajne. Osim toga, u slučaju Derenčinove pobjede nad Jakub-pašom ulog bi bio puno veći na unutarnjopolitičkom i vojnom planu. Pobjeda bi značila uspostavu autoriteta kraljeve vlasti i potvrdu uloge banskoga banderija u velikim bitkama s Osmanlijama. Zbog toga je ban Derenčin i bio voljan nakon pogibije Ivana Botha surađivati s Bernardinom, ali i s ostalom hrvatskom gospodom kako bi očitao lekciju knezu Ivanu VIII. Frankapanu i njegovoj sestri

⁸⁸ *...Derenžil s vojskom krivovjernom preda jagmi vilajet Kir Andžin i podsjede njegove gradove. Kir Andža posla tada k Jakub-paši svojega ulaka, koji je jaukao i molio od paše pomoć...*, Olesnicki, »Bezimeni turski ljetopisac«, 199. Vidi i u: Mijatović, *Bitka na Krbavskom polju*, 124.

⁸⁹ Kroničar Bonifini događaje opisuje riječima: *...Quibus incommotis occurrere cupiens Drencenus Frangepanum sibi reconciliat...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 282. Slično zbori i Istvánffy (Šišić, *Rukovet spomenika*, 308.).

⁹⁰ U svojem je pohodu Jakub paša stigao do Modruša gdje je popalio i opljačkao crkve i kuće modruških građana. Vidi: Kruhek, »Sraz kršćanstva i islama«, 251.

⁹¹ *...El conte Bernardino Francapano ha mandato de presente certo suo messo a questa Signoria. Non ho si adesso possuto bene intendere per quale causa che l'habi mandato; [forse] per impetrare qualche soccorso contra Turchi, quali quottidie cum qualche incursione molestino quei paesi...*, Šišić, *Rukovet spomenika*, 172.

kneginji Doroteji. Iz svega je očito da se zapis kroničara Bonfinija o tome da se ban Derenčin nastojao pomiriti sa Frankapanima odnosi na većinu članova roda, ali ne i na njegova ljutog neprijatelja kneza Ivana VIII. Frankapana.

Nakon Bitke na Krbavskom polju 1493. godine i velikoga poraza kršćanske vojske predvođene banom Drenečinom, ključnim kraljevim eksponentom na prostoru južno od Drave⁹² došlo je do slabljenja vladareva utjecaja i sve veće potrebe hrvatskoga plemstva da zaštitu traži na drugim centrima moći, i to posebice na Habsburškom dvoru i Veneciji. Brinje je u svakom slučaju ostalo u vlasništvu kneza Ivana VIII. Frankapana, ali i njegovo najčešće prebivalište, o čemu svjedoči niz isprava koje je on dao sastaviti u narednome razdoblju sve do 1512. godine, a koje su uglavnom različite darovnice ili potvrde ranijih darovnica pojedincima i/ili crkvenim institucijama, ili pak različiti dopisi pisani latinskim ili hrvatskim jezikom na glagoljici.⁹³

S druge strane, u nastojanjima da očuva svoje posjede od sve veće osmanske opasnosti knez Ivan VIII. svakako nije više računao na zakonitoga ugarsko-hrvatskoga vladara, kralja Vladislava II. Jagelovića, a vjerojatno zbog njegove uloge u događajima prije Bitke na Krbavskome polju nije niti mogao računati, te se on sve više oslanjao poglavito na Habsburgovce, kao i na plemstvo sa jugoistočnih prostora Njemačkoga Carstva, ali i na Veneciju, o čemu svjedoče vijesti iz sačuvanih pisanih izvora. Tako je već 1494. godine od grofa Leonarda Goričkog primio 400 rajnskih florena, o čemu je iste godine izdao račun, tj. potvrdu o primitku.⁹⁴ Ovo povezivanje s plemstvom jugoistočnih prostora Njemačkoga Carstva omogućilo je knezu Ivanu VIII. ulazak u službu samih Habsburgovaca 1496. godine. Naime, 1. rujna te godine sam car Maksimilijan Habsburgovac primio je kneza Ivana VIII. Frankapana u svo-

⁹² O tijeku, posljedicama i percepcijama posljedica Krbavske bitke, vidi: Kekez, »Bernardin Frankapan i Krbavska bitka«, 65–101; Kužić, »Bitka Hrvata«, 11–63; Suzana Miljan i Hrvoje Kekez, »The Memory of the Battle of Krbava (1493) and the Collective Identity of the Croats«, *Hungarian Historical Review* 4/2 (2015): 283–313; Kekez, »The Consequences of the Battle of Krbava«, 63–90; Grgin, »Preceding the Triplex Confinium«, 75–87.

⁹³ Vidi isprave od: 25. siječnja 1495. (Đuro Šurmin, ur., *Acta Croatica. Hrvatski spomenici* (Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1898.), 381); 22. ožujka 1495. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 218–219); 5. lipnja 1495. (Šurmin, *Acta Croatica*, 384); 6. siječnja 1496. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 225–227); 1. travnja 1496. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 227); 6. siječnja 1497. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 231–232); 1. svibnja 1497. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 232); 1. prosinca 1498. (Šurmin, *Acta Croatica*, 412); 19. siječnja 1500. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 241); 23. travnja 1500. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 244–245) i 8. srpnja 1513. (Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 290–292)

⁹⁴ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 217.

ju službu, i to na plaću od 1000 rajnskih goldena.⁹⁵ Štoviše, istoga dana naložio je Simonu Hungerspachu, blagajniku Donje Austrije, da od sredstava komore u Innsburcku isplati knezu Ivanu VIII. godišnju plaću od 1000 rajnskih goldena.⁹⁶ Već iduće godine, točnije 6. siječnja 1497., knez Ivan VIII. je i formalno pismom sastavljenom upravo u Brinju potvrdio da je ušao u službu cara Maksimilijana za spomenutu godišnju plaću.⁹⁷ I iduće godine knez Ivan VIII. nastavio je služiti cara Maksimilijana, a njegova je plaća čak i povećana na 1500 rajnskih goldena zbog sve veće osmanske opasnosti, o čemu je u Brinju te godine sastavljena isprava.⁹⁸

O intenzivnim, tj. direktnim odnosima kneza Ivana VIII. i cara Maksimilijana svjedoči i dokument sastavljen u Brinju 23. travnja 1500. godine kojim je knez Ivan VIII. zamolio cara da primi njegova poslanika Merta Ladovikovića te da posluša njegovu molbu koju mu je ovaj prenosio.⁹⁹ Zanimljivo je pritom uočiti da knez Ivan VIII. nije tom prigodom u pismu naveo svoju poruku, već je istu usmenim putem njegov podložnik trebao caru izložiti, što upućuje na važnost i tajnost poruke o čijem se sadržaju može samo nagađati. S druge strane, u istome pismu Mert Ladoviković naveden je ako *burgraf*,¹⁰⁰ tj. kaštelan Brinja, što pak pokazuje da je i ta važna, poglavito vojna služba, u to doba postojala u brinjskoj utvrdi.

I u narednim je godinama Ivan VIII. održavao bliske kontakte s plemstvom jugoistočnih prostora Njemačkoga Carstva, te je ostao u službi cara Maksimilijana Habsburgovca. Tako je te iste 1500. godine obećao isporučiti Goričkom grofu Leonardu jednoga dobrog konja.¹⁰¹ Uzevši u obzir vrijednost ratnih konja u to doba, ova vijest ne samo da pokazuje bliskost ove dvojice uglednika, već i financijske mogućnosti kneza Ivana VIII. Frankapana, kao i mogućnost da su se na brinjskome prostoru u to doba uzgajali ratni konji, kao što je to bilo ranije osvjedočeno na Krbavskome prostoru.¹⁰² S druge strane, nakon više od desetljeća službe caru Maksimilijanu čini

⁹⁵ ... das wir den edeln unsem lieben getreewen Johanssen von Franngkhepan, grauen zv Brundl, zu vnserm diener aufgenommen vnd bestellt habn wissenntlich mit dem brieft, alsó das er vnns von hays ausz getreuvlich dienen und wartten ... vnd widerrufen zu dienst vnd warttgelt tawsent guldin reinisch fur sold..., Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 228.

⁹⁶ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 229–230.

⁹⁷ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, –232.

⁹⁸ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 236.

⁹⁹ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 244–245.

¹⁰⁰ ...Mert Ladovikoviz vnser purkrafft ze Prundel..., Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 244.

¹⁰¹ ...Gráf Hanns von Frangepan wil gráf Leonharten ain annder mai ain gut phárd schicken..., Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 245.

¹⁰² Ukratko o trgovini konja uzgojenih na Krbavskom prostoru u razvijenom srednjem vijeku, vidi: Ivan Botica, *Krbavski knezovi u srednjem vijeku*, doktorski rad (Zagreb: Filozofski fakultet Sveučili-

se da je knez Ivan VIII. Frankapan ušao u krug njegovih najužih suradnika, pa je on bio jedan od svjedoka sklapanju mira između ugarsko-hrvatskoga kralja Vladislava II. Jagelovića i cara Maksimilijana 1506. godine.¹⁰³

Nisu sačuvani podatci kada je knez Ivan VIII. Frankapan, gospodar Brinja, preminuo, ali se može pretpostaviti da se to dogodilo početkom 1521. godine. Naime, te je godine, točnije 2. srpnja, kralj Ludovik II. Jagelović naložio Zagrebačkomu kapitolu da Juraja II. i Matiju III. Frankapana Slunjskog u ime Nikole VI. Frankapana Tržačkog, i Kristofora II. i Vuka I. Frankapana, sinove pokojnoga Ivana VIII. Frankapana od Brinja oko spora oko utvrda Cetin, obje Kladuše, Hotuče i Krstinje.¹⁰⁴ Kako su Kristofor II. i Vuk I. navedeni kao »Kristofor i Vuk Frankapan, sinovi pokojnog kneza Ivana od Brinja«,¹⁰⁵ očito je da je u tome trenutku Ivan VIII. već bio pokojni, a kako se spor vodio oko utvrda kojima je on ranije gospodario, očito je da je knez Ivan VIII. nedugo prije toga preminuo. Idućega dana, 3. srpnja 1521. godine, kanonici Zagrebačkoga kaptola odgovorili su kralju da je kanonik Petar od Ripča posjetio kneza Juraja II. Frankapana Slunjskog u njegovoj utvrdi u Cetinu, ali da presuda o vlasništvu nad navedenim utverdama još nije donesena.¹⁰⁶ Situacija se dodatno zakomplicirala nakon što je, prema riječima otočkoga biskupa Vicencija Andrijevića, knez Ferdinand Frankapan tužio knezove Kristofora II. i Vuka I. da su nelegitimni potomci kneza Ivana VIII. te da nemaju pravo naslijediti njegove posjede.¹⁰⁷ Kako nisu ostale sačuvane isprave o završetku spora, ostaje nejasno kako je on razriješen, ali je iz drugih sačuvanih izvora očito da je Brinje ostalo u rukama potomaka kneza Ivana VIII., i to poglavito njegova sina Vuka I. Frankapana Brinjskog.

U to doba, tj. početkom trećega desetljeća XVI. stoljeća odvili su se krupni događaji u ratu s Osmanlijama koji su doveli do njihovih osvajanja novih teritorija i značajne promjene sigurnosne situacije na granici, a u konačnici i do frankapanskog gubitka Brinja. Naime, početkom trećega desetljeća XVI. stoljeća obrambena situa-

šta u Zagrebu, 2011.)73–74.

¹⁰³ Klaić, *Povjest Hrvata*, sv. 4, 275. O sukobima između kralja Vladislava i cara Maksimilijana koji su rezultirali mirom iz 1506. godine, vidi: Pál Engel, *A History of Medieval Hungary, 895–1526*, (London–New York: I. B. Tauris Publishers, 2001.), 260–261.

¹⁰⁴ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 354–355.

¹⁰⁵ ... *Cristophori et Wolffgangi de Frangepanibus, filiorum condam comitis Johannis de Berennye...*, Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 354.

¹⁰⁶ Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 355–356.

¹⁰⁷ ...*quod magnificus dominus Ferdinandus de Frangepanibus obiecisset coram magestate vestra et aliis quampluribus dominis regni maestatis vestre. magnificis dominis Christophoro et Bolfanco fratribus, filiis condam magnifici domini Johannis Angeli de Frangepanibus, quod essent illegitime procreati, hoc est de non ver matrimonio, et quod gravius est asserens, quod hec omnia idem comes Ferdinandus a nobis audivisset et per nos informatus esset...*, Thallóczy i Barabás, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus*, sv. 2, 357–358.

cija na čitavome prostoru Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva dodatno se pogoršala padom Beograda 1521. godine, strateški vrlo važne utvrde u južnoj Ugarskoj. To je poglavito značilo da je većina onoga što je ostalo od vojnoga potencijala na prostoru Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva bilo usmjereno na obranu južne Ugarske, dok su prostori srednjovjekovne Hrvatske i Slavonije gotovo ostali bez kraljeve financijske ili vojne pomoći.¹⁰⁸ Naime, u proljeće iduće godine u osmanske ruke pao je strateški važan Knin, a vrlo brzo i Skradin. Osmanlije su već u rano proljeće ponovno provale u okolicu Knina, te su se u svibnju 1522. godine podno kninske tvrđave u kninskome polju odigrale tri bitke.¹⁰⁹ Nakon tih manjih čarki, sredinom svibnja se pod kninskom tvrđavom, koju je branio Mihovil Vojković iz Klokoča, pojavila velika i za opsadu dobro opskrbljena osmanska vojska.¹¹⁰ Nakon kraće opsade kninska je tvrđava pala u osmanske ruke 28. svibnja 1522. godine. Uočivši uzaludnost daljnje obrane i svjestan činjenice kako braniteljima pomoć neće stići, Vojković je prihvatio ponudu da preda kninsku utvrdu te da slobodno izađe iz grada.¹¹¹ Ubrzo je u osmanske ruke pao i Skradin, od obrane kojega je odustao gradski knez Marko Jurišić jer je ista bila neoportuna, o čemu je ranije obavijestio kralja Ludovika II. Jagelovića.¹¹² Štoviše, može se reći da se nakon pada Knina, Drniša i Skradina obrana južne Hrvatske praktički urušila, uz iznimku Klisa koji se nastavio braniti još neko vrijeme.¹¹³ U isto vrijeme situacija u sjevernoj Hrvatskoj i donjoj Slavoniji postala je krajnje kritična. Stup obrane toga prostora postao je kraljevski grad Bihać, stoga ne čudi što je u ljeto 1522. godine kapetan Nikola Salm zatražio od austrijskoga nadvojvode Ferdinanda

¹⁰⁸ O posljedicama pada Beograda 1521. godine, vidi: Géza Pérjes, *The Fall of Medieval Kingdom of Hungary: Mohács 1526 – Buda 1541* (New York: Social Science Monographs, 1989), 96–104.

¹⁰⁹ Stipe Gunjača, »Tiniensia archaeologica–historica–topographica II«, *Starohrvatska prosvjeta*, serija III, 7 (1960.): 89.

¹¹⁰ *...quod Turci cum maxima multitudine hominum et ingeniarum et bombardarum jace(n)t sub caastro Telyn et expugnat fortiter...*, Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae annexarum*, vol. I, 138.

¹¹¹ Vjekoslav Klaić, »Knin za turskog vladanja (1522–1688)«, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 15/1 (1928.): 259; Gunjača, »Tiniensia II«, 89. Ipak treba reći da se kršćanska strana nije lako mirila sa padom Knina u osmanske ruke, pa je tako već 22. prosinca 1522. godine austrijski nadvojvoda obećao pripremiti vojsku koja će se uputiti prema Kninu, Skradinu i Ostrovici (Radoslav Lopašić, *Bihać i Bihaćka krajina. Mjestopisne i povijesne crtice. Sa jednom zemljopisnom kartom i sa četrnaest slika* (Zagreb: Matica hrvatska, 1890.), 157), a 1529. i 1530. godine kršćanska je vojska provalila svo do podno Knina (1529. – *...familiares nostri ex Croacia venerunt, qui sub Tinium cursum fecerunt...*, Šišić, *Hrvatski saborski spisi*, sv. I, 177; 1530. – *...autem Nicolaus est quam maior harambassa in Czetynyo et ecce incurimus versus Tinium centum equites et captiuauimus homines, pecora et pecudes conduximus...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. I, 367), taj je grad u idućih stotinu i pedeset godina ostao u osmanskoj vlasti.

¹¹² Detaljnije sa pozivom na izvore vidi: Ivan Jurković, »Godina 1522.«, *Bernardin Frankapan Modruški, Oratio pro Croatia. Govor za Hrvatsku (1522.)*, (Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše, 2010.), 64–65.

¹¹³ Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 70.

Habsburgovca pomoć od 400 konjanika kako bi učvrstio obranu toga strateški važnoga grada u dolini rijeke Une.¹¹⁴

Godina 1522. bila je obilježena osmanskim provalama i na brinjskome prostoru, što je vidljivo iz izvještaja Jakoba von der Dura, zapovjednika u Mitterburgu, što ga je poslao 25. travnja 1522. godine Hansu Apfalteru, zapovjedniku Sv. Vida, tj. današnje Rijeke.¹¹⁵ Tako je von der Dur javio da se snažna osmanska postrojba od 1000 konjanika približila na Cvjetnu nedjelju (12. travnja) Grobničkomu polju s namjerom da provali u Kranjsku, došavši tamo marširajući jedan dan iz smjera Brinja. U nastavku je von der Dur zabilježio da se na Veliku subotu (18. travnja) osmanska vojska uputila prema utvrdama Ledenice i Brinje, te da su do Brinja stigli na sam Uskrs. Prema von der Durovim riječima, iako je od sinova kneza Ivana VIII. tražio podatak o brojnosti te osmanske postrojbe, oni mu to nisu pružili. Štoviše, po njegovom riječima, poslao je jednoga glasnika, ponudivši brinjskim knezovima Frankapanima da zajednički poraze Osmanlije. No, nakon što je čekao dan i pol, konačno se vratio njegov glasnik, koji mu nije mogao ponuditi konkretan odgovor knezova Kristofora II. i Vuka I., gospodara Brinja. Svoj izvještaj o zbivanjima oko Brinja Jakob von der Dur je zaključio kako na tome prostoru nije bilo vojske hrvatskoga bana, te da su na Uskršnji ponedjeljak Osmanlije nastavile daljnji pohod prema Modrušu i posjedima Krbavskih knezova Kurjakovića.¹¹⁶

I iduće godine bile su burne i obilježene osmanskim provalama te angažmanom knezova Kristofora II. i Vuka I., gospodara Brinja, u borbama s Osmanlijama i različitim drugim aktivnostima vezanima uz obrambena nastojanja, pri čemu je jasno da su njih dvojica nastavili očevu politiku oslanjanja poglavito na pomoć Habsburgovaca. Najviše vijesti o njihovim aktivnostima na granici sačuvano je iz 1524. godine. Tako je u svome izvještaju upućenom nadvojvodi Ferdinandu Habsburgovcu 26. siječnja 1524. godine sastavljenom u Ljubljani, Josip Lamberg naveo da su se nešto ranije Osmanlije počele okupljati kod Knina s namjerom da provale u Istru, te da oni moraju proći pokraj Brinja ili Drežnika, pa da je stoga potrebno obnoviti prošlogodišnji dogovor s knezovima Kristoforom II. i Vukom I., gospodarima Brinja, jer oni mogu prikupljati i prosljeđivati informacije o kretanju osmanskih četa.¹¹⁷ Početkom travnja iste godine, točnije 4. travnja, Lamberg je sastavio detaljan izvještaj o planiranim akcijama prikupljanja informacija s granice s Osmanskim Carstvom,

¹¹⁴ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 3, 188.

¹¹⁵ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 96–98.

¹¹⁶ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 96–98.

¹¹⁷ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 275.

uputivši ga Donjoaustrijskomu vijeću.¹¹⁸ U njemu je ponovno naglašena važnost Frankopana Brinjskih za prikupljanje informacija o kretanju osmanskih snaga te je posebno naglašena činjenica da oni gospodare utvrđenjima u Brinju i Tršcu, ali i da im za obranu tih utvrđenja treba poslati puščanoga praha i municije jer im kronično nedostaju.¹¹⁹ Uloga podložnika Frankopana Brinjskih pri sakupljanju informacija s terena ponovno je naglašena u Lambergovu pismu od 15. travnja iste godine.¹²⁰ Tako je tom prigodom Lamberg zapisao kako je knez Kristofor II. javio iz Brinja o kretanju osmanske postrojbe kojoj je cilj bila Ljubljana.¹²¹ No, osim o prikupljanju informacija s granice, sačuvane su vijesti i o sukobu Frankopana Brinjskih s Osmanlijama te 1524. godine. Tako je Lamberg iz Ljubljane javio nadvojvodi Ferdinandu 24. lipnja te godine da su se nešto ranije s Osmanlijama sukobili plemići Kobačić, Gašpar Riščan i Vuk I. Frankapan.¹²²

Također su sačuvane vijesti iz te 1524. godine i niže rangiranih vojnih zapovjednika o angažmanu Frankopana Brinjskih na granici s Osmanlijama. Tako je, primjerice, 26. lipnja iz Jastrebarskog javio Bernardin Riščan o angažmanu Vuka I. Frankapana,¹²³ a slično je ponovio i dva dana potom svojim pismom iz Samobora,¹²⁴ baš kao i 1. kolovoza iste godine.¹²⁵

Koliko je situacija na granici te 1524. godine bila loša za hrvatsko plemstvo svjedoči zapis Kranjskih staleža okupljenih u Ljubljani 22. kolovoza.¹²⁶ Tom je prigodom je zabilježeno da je Karlo Krbavski prenio informacije poslanika knezova Frankapana Slunjskih i Brinjskih, kao i knezova Blagajskih, da oni više ne mogu pružati pomoć poglavito pri prikupljanju informacija o kretanju osmanskih snaga jer su jednostavno nemoćni zbog nedostatka vojnika, i to poglavito konjanika. Moguće na intervenciju Kranjskih staleža vrlo je brzo, već 12. rujna iste godine, nadvojvoda poslao financijska sredstva za uzdržavanje konjanika namijenjena hrvatskomu plem-

¹¹⁸ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 290–293.

¹¹⁹ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 291.

¹²⁰ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 301–302.

¹²¹ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 301.

¹²² Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 357–359.

¹²³ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 359–367.

¹²⁴ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 369–371.

¹²⁵ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 389–402.

¹²⁶ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 418–418.

stvu, među kojima su i bili i knezovi Kristofor II. i Vuk I. Frankapan Brinjski, te je tom prigodom hrvatskomu plemstvu dodijeljeno ukupno 1200 rajnskih guldena.¹²⁷

I narednih su godina knezovi Kristofor II. i Vuk I. Frankapan Brinjski ostali u vojnoj službi Habsburgovaca pa su tako sačuvane vijesti koje su slali iz Brinja o kretanju osmanske vojske. Primjerice, 18. veljače 1527. godine knezovi Kristofor II. i Vuk I. pismom su iz Brinja javili kapetanu Ivanu Apfalteru o planiranome upadu osmanskih četa u Krast te godine.¹²⁸ Da su oni tih godina i dalje bili na plaći Habsburgovaca svjedoči uputa Donjoaustrijske komore Franu Moringeru kako uplatiti Vuku I. Frankapanu novčana sredstva za usluge špijuniranja Osmanlija,¹²⁹ te se stoga može zaključiti kako je brinjska utvrda, zbog svoje sigurnosti ali i blizine granice s Osman-skim Carstvom, bila jedan od centara prikupljanja informacija.

Kako se njegov otac ranije, a i on čitav život, u obrani od Osmanlija oslanjao prvenstveno na pomoć Habsburgovaca, ne treba čuditi da je Vuk I. Frankapan Brinjski bio jedan od važnijih sudionika izbora Ferdinanda I. Habsburgovca za hrvatskoga kralja koncem 1526., tj. na samom početku 1527. godine, koji je uslijedio nakon velikog poraza vojske Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva u Bitci na Mohačkom polju 29. kolovoza 1526. godine.¹³⁰ Tako je Vuk I. Frankapan Brinjski bio jedan od potpisnika vjerodajnice za Bernardina Tumpića, koji je poslan nadvojvodi Ferdinandu I. Habsburgovcu.¹³¹ I konačno, Vuk I. je bio i potpisnik svečane isprave sastavljene na zasjedanju hrvatskih staleža u Cetinu 1. siječnja 1527. godine.¹³² Riječ je o tzv. Cetingradskoj povelji, sastavljenoj na zasjedanju hrvatskih te je neupitno da su odluke hrvatskih staleža donesene na samome početku 1527. godine imale dugoročne i važne posljedice, kako je to prepoznato u dosadašnjoj historiografiji.¹³³

¹²⁷ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 447.

¹²⁸ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 611–612.

¹²⁹ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 564.

¹³⁰ O događajima prije i tijekom Bitke na Mohačkom polju, kao i njenim posljedicama, primjerice, vidi: Pérjes, *The Fall of Medieval Kingdom of Hungary*, 171–272; Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526* (Leiden – Boston: Brill, 2018.), 424–462, dok o pozicioniranju hrvatskog i slavonskog plemstva tijekom jeseni i rane zime 1526. godine u tabore koji su podržavali nadvojvodi Ferdinanda Habsburgovca i Ivana Zapolju, vidi: Ferdo Šišić, »Izbor Ferdinanda I. hrvatskim kraljem«, *Starohrvatska prosvjeta*, 1/1–2 (1927.): 15–44.

¹³¹ Thallóczy i Horváth, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, vol. 1, 543.

¹³² Šišić, *Hrvatski saborski spisi*, sv. 1, 50–52.

¹³³ Tako se zasjedanje hrvatskih staleža u Cetinu 1527. godine kao prijelomni povijesni događaj spominje već u prvoj modernoj sintezi hrvatske povijesti, onoj iz pera Tadije Smičiklasa (Tadija Smičiklas, *Povijest hrvatska. Po vrelih napisao Tade Smičiklas. Drugi dio od godine 1526–1848* (Zagreb: Naklada Matice hrvatske, 1879.), 8–15), ali i u svim narednim relevantnim sintezama hrvatske povijesti (primjerice: Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, sv. 5 (Zagreb: Knjižara Lav. Hartman, 1911.), 55–82; Ferdo Šišić, *Hrvatska povijest. Drugi dio: od godine 1526. do godine 1790*

4. Brinje u sustavu Vojne granice do sredine XVI. stoljeća

Svega nekoliko godina nakon izbora Ferdinanda I. Habsburgovca za hrvatskoga kralja, u složenim vojno-društvenim okolnostima, knezovi Frankapani, u prvom redu knez Vuk I. Frankapan Brinjski, izgubili su vlast nad Brinjem, tj. tamošnjom utvrdom, unatoč činjenici da su Frankapani bili ključni zagovornici izbora nadvojvode Ferdinanda za hrvatskoga kralja. Koliko se to može zaključiti prema danas poznatim povijesnim vrelima, taj je proces započeo molbom građana Senja koji su iz Senja pisali 4. srpnja 1529. godine kralju Ferdinandu I. Habsburgovcu, opisujući mu svoj težak položaj.¹³⁴ Obrazlažući obrambenu situaciju u gradu, Senjani su vladaru predložili da u Otočcu, Brinju i Modrušu drži 150 pješaka i 100 konjanika koji bi mogli braniti čitavu Kranjsku jer posada koja brani Senj jedva može i taj grad braniti,¹³⁵ čime su zapravo naglasili važnost Brinja kao jedne od utvrda na srednjovjekovnoj Modruškoj cesti. Čini se da je ta zamolba, tj. prijedlog došao u pravi čas jer su u tom trenutku habsburške vojne vlasti planirale napad na osmansku Udbinu prilikom kojega je upravo brinjska utvrda trebala odigrati važnu ulogu. Naime, sačuvana je odredba Zemaljskoga vijeća u Drauburgu kojom je određeno da španjolske čete pređu Kupu i da krenu prema Modrušu i Brinju s ciljem da odmah osvoje Udbinu, što im je sam kralj naredio. Za taj napad određene su španjolske čete, za potporu im je trebalo dati i 700 konjanika pod zapovjedništvom Puchlera, a pohod je trebao uslijediti čim to odredi tadašnji ban Ivan Karlović.¹³⁶

Već iduće godine Senjani su ponovno pisali kralju Ferdinandu da im pošalje što više kraljevske vojske, o čemu svjedoči njihov dopis od 18. siječnja 1530. godine.¹³⁷ No, ovoga puta su se Senjanima u identičnoj molbi za smještajem kraljevske vojske u njihove utvrde pridružili i Brinjani i Otočani. Vrlo vjerojatno je ubrzo nakon ove molbe u Brinje i smještena kraljevska vojna posada, o čemu svjedoči protestno pismo

(Zagreb: Matica hrvatska, 1908.), 10–15; Bogo Grafenauer, Dušan Perović i Jaroslav Šidak, *Historija naroda Jugoslavije*, sv. 1 (Zagreb: Školska knjiga, 1952.), 767–781; Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest* (Zagreb: Novi liber, 2003.), 110–11; Mirko Valentić i Lovorka Čoralić, ur., *Povijest Hrvata. Druga knjiga. Od kraja 15. st. do kraja Prvoga svjetskoga rata* (Zagreb: Školska knjiga, 2005.), 8–11 i Marija Karbić, ur., *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku* (Zagreb: Matica hrvatska, 2019.), 17–19), baš kao i u sintezama razdoblja hrvatske povijesti u vrijeme osmanske ugroze (primjerice: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 79–81; Tomislav Raukar, *Hrvatsko srednjovjekovlje: prostor, ljudi, ideje* (Zagreb: Školska knjiga – Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, 1997.), 108–110 i Ivo Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo* (Zagreb: Golden marketing, 1998.): 69–71).

¹³⁴ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 172–173.

¹³⁵ ...Sed si sublimitas vestra tenuisset in Otocac, Brigniis et Morusse quattuorcentum uel pedites et centum equites, sperassemus et et totam Carniolam de facili deffendere, nam isti pedites, quos dominus capitaneus noster tenet non possunt solum ciuitatem deffendere..., Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 173.

¹³⁶ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 249.

¹³⁷ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 253–255.

kneza Vuka I. Frankapana Brinjskog poslano prije 10. ožujka te 1530. godine u kojemu je on eksplicitno od kralja tražio da mu se vrati utvrda Brinje.¹³⁸ Njegovu molbu podržao je i njegov rođak, knez Krsto Frankapan, koji je od vladara tražio da mu se vrati dio utvrde Brinje čiji su povratak tražili knezovi Kristofor II. i Vuk I. Frankapan Brinjski.¹³⁹ Kralj je na ove molbe odgovorio svojim pismom iz ožujka iste godine, pri čemu je naglasio kako to nije bilo moguće učiniti jer je bila riječ o važnoj utvrdi na granici koja je branila Kranjsku.¹⁴⁰

Svjesnost o važnosti Brinja u sustavu Senjske kapetanije jasno su iskazali staleži Štajerske, Kranjske i Koruške na međupokrajinskom saboru održanom u Slovenj Gradecu (njem. *Windischgrätz*) te 1530. godine kada su za Senjsku kapetaniju predviđeli oko 200 plaćenih vojnika, od čega je čak 32 trebalo biti raspoređeno u Brinje.¹⁴¹ No, čini se da raspoređeni vojnici u Brinju vrlo brzo se suočili s problemom neprimanja plaće. Naime, sačuvano je pismo sastavljeno u Brinju 8. lipnja 1530. godine kojim su vojnici raspoređeni u Brinju zaprijetili senjskom kapetanu Erazmu Saueru da će napustiti brinjsko trgovište ukoliko ne prime plaću.¹⁴² U kasnu jesen i ranu zimu te 1530. godine situaciju u Brinju dodatno su pogoršala dva napada Osmanlija o kojima je kralja Ferdinanda I. pismom od 30. prosinca te godine obavijestio Juraj Gall, upravitelj Brinja. Tom prigodom Gall je naveo da je Brinje obranjeno, ali je i napomenuo da ukoliko padne Brinje neće više biti moguće braniti krila Hrvatske.¹⁴³

I početkom iduće godine vojnici stacionirani u Brinju nisu primili plaću te su se sredinom ožujka 1531. godine odlučili za očajnički protest. Naime, prema pismu koje su Lovro Kanturić i Antun Tadić uputili 17. ožujka Erazmu Saueru, senjskom kapetanu, nešto ranije toga dana pred njega, u Senj, došli su vojnici iz Brinja i Otočca te kazali da više neće služiti ako ne prime plaću, te su ga zamolili da se taj problem čim prije riješi.¹⁴⁴

Moguće potaknuti činjenicom da su branitelji Brinja napustili svoje položaje koncem travnja ili početkom svibnja iste godine, Brinje su napali Osmanlije, o čemu

¹³⁸ *...quod ego dedi in manus vestre castrum meum Wrignium...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 273–274.

¹³⁹ *...Petit sibi restituti partem castris Brignienses, por cuius restitutione etima Wolfgangus comes de Frangepanibus supplicat...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 286.

¹⁴⁰ *...Quod castrum Brigniense maiestas regia respondet, se illud, ex quo conseruationi et tranquillitati Carniole non parum importat castrumque sit limitaneum et in confinibus situm, pronunc ob premissa non posse restituere...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 302–303.

¹⁴¹ *...Brundl XXXII personen...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 470.

¹⁴² Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 348.

¹⁴³ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 1, 460.

¹⁴⁴ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 13.

su iz Modruša pismom 18. svibnja kapetanu Ivanu Katzianeru javili Petar Čovnić i Grgur Gojmerčić.¹⁴⁵ Prema njihovim riječima oni su razbili čete osmanskoga zapovjednika Deli Radića te su tada oslobodili zarobljene Brinjane. Ti su Brinjani zarobljeni podno Brinja nekoliko dana ranije i Deli Radić ih je vodio u zarobljeništvo.¹⁴⁶ Ni tom prigodom Čovnić i Gojmerčić nisu zaboravili naglasiti da se na Hrvatskoj granici mora povećati broj vojnika i bolje ih plaćati.

O kritičnosti obrambene situacije u Brinju u prvoj polovici 1531. godine svjedoči i činjenica da su hrvatski staleži okupljeni za svome zasjedanju 9. kolovoza iste godine kao utvrde kojima te godine prijeti opasnost od osmanskoga zauzimanja uz Krupu na Uni i Blagaj na Sani, naveli upravo Brinje, pri čemu nisu samo zatražili pomoć u zalihama i municiji već i naveli nužnost obnova tih triju utvrda.¹⁴⁷ Očito su osmanski napadi u kasnu jesen i ranu zimu 1530., kao i u proljeće 1531. godine, bili usmjereni i na samu brinjsku utvrdu te je ona tim prigodama bila znatno oštećena, te je bila nužna njezina obnova.

Činjenicu da je od kasne jeseni 1530. do proljeća 1531. godine Brinje bilo meta barem tri zabilježena osmanska napada, kao i da tamošnji vojnici od vojnih vlasti nisu primili plaću, očito je iskoristio knez Vuk I. Frankapan Brinjski kako bi pod svoju vlast ponovno vratio brinjsku utvrdu. Moguće da se to dogodilo do početka lipnja 1531. godine. Naime, sačuvano je pismo Nikole Šiška, upravitelja Črnomelja, kojim je on zamolio kapetana Ivana Katzianera da dade plaću za 20 konjanika Petra Kružića koji su došli u Brinje i tamo ih je nahranio knez Vuk I.¹⁴⁸ Ako ne već tada, onda svakako do rane jeseni iduće godine knez Vuk I. Frankapan Brinjski preuzeo je brinjsku utvrdu. Naime, sačuvano je njegovo pismo od 2. veljače 1532. godine kojim je on naveo da se neće pokoravati kraljevim povjerenicima Bernardinu i Ivanu Tumpiću, i Kristoforu Peranskom, kao i drugima neimenovanim koji dolaze iz Ptuja, već samo kralju Ferdinandu I. Habsburgovcu.

Iduće godine knez Vuk I. je očito poslao pisani zahtjev kralju Ferdinandu I., koji danas nije poznat, ali je zato sačuvan kraljev odgovor od 25. srpnja 1533. godine iz kojega je jasno da je Vuk od vladara potraživao utvrdu Brinje i neka imanja kne-

¹⁴⁵ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 34–35.

¹⁴⁶ *...Notificamus vestre magnificencie, quomodo miseramus intro in Turciam homines XX, qui bono modo custodiam tenuerunt super Deli Radych, qui venerat in campum Brynyensem, vbi quodam infortunio capitanei Sara homines, q̃ versus Brinye veniebant, profligavit et quos(!) ex eis detinuit et vnum occisit...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 35.

¹⁴⁷ *...Item, si quos vestra regia maiestas miserit ex consilio ad videndum statum regni nostri, habeant in mandatis lustrare visitareque et alias arces, vt est Crupa, Brynye et Vlagay, quarum bona proisio ac munitio toti regni esset auxilio ac predisio...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 504.

¹⁴⁸ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 42–43

zova Frankapana u Vinodolu.¹⁴⁹ Oko imanja u Vinodolu kralj je naveo kao kako knez Vuk I. treba razgovarati s mladim Stjepanom IV. Frankapanom ili nekim drugim,¹⁵⁰ dok je oko pitanja Brinja naložio knezu Vuku I. da donese pisane dokaze o vlasništvu nad tom utvrdom i posjedom, pa vladar može procijeniti je li obavezan vratiti tu utvrdu.¹⁵¹

Čini se da je knez Vuk I. Frankapan Brinjski i dalje nastavio držati Brinje, o čemu svjedoči kraljev dopis iz Praga od 1. svibnja 1537. godine kojim je on naložio Vuku da preda grad Brinje njegovim povjerenicima jer je postojala velika opasnost da ta utvrda padne u osmanske ruke.¹⁵² Zanimljiv je izbor kraljevih riječi. On je, naime, naveo kako je bila riječ o važnoj utvrdi koja se nalazi u lošem stanu jer nije dovoljno opskrbljena,¹⁵³ te da je knez Vuk I. može nastaviti čuvati, ali da kada to više neće moći mora je predati kraljevim povjerenicima,¹⁵⁴ čime je zapravo odredio da knez Vuk I. odmah preda Brinje.

Da se knez Vuk I. Frankapan Brinjski nalazio u to doba u određenoj nemilosti kralja Ferdinanda I., moguće i zbog činjenice da nije želio predati Brinje u ruke kraljevskih povjerenika, svjedoči i činjenica da se koncem 1537. i početkom 1538. godine, u dva navrata, morao kralju ispričati zbog nedolaska na zasjedanje hrvatskih staleža. Tako je pismom sastavljenom prije 5. studenog 1537. godine, upućenom direktno kralju Ferdinandu I. naveo da će se svakako odazvati pozivu da dođe na zasjedanje staleža koje se trebalo održati u Dubravi.¹⁵⁵ Štoviše, 18. veljače iduće godine u pismu,

¹⁴⁹ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 155–156.

¹⁵⁰ ...*ad que tibi respondemus inprimis quod castra in Vinodolo attinet, scias vocatum a nobis iuvenem de Frangepanibus eoque absente ne in iis neque aliis quicquam nos tractare posse...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 155.

¹⁵¹ ...*Quod vero ad castrum Brigniense, quod tibi restitui petis, opere pretium est, vt literas obligatorias, quas te a nobis habere asseris, coram nobis exhibeas et producas, vt videamus ad quid obligati simus...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 156.

¹⁵² Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 4–5.

¹⁵³ ...*Exposuerunt nobis inter caetera sua grauamina egregij, fideles nobis diiecti N. prouintiales nostrj Carniolae, te arcem Priginensem, in confinibus nostris Croatiae sitam, propter praesentem hostium necessitatem omnij prouisione destitutam deserere uelle, ob eamque causam dietam arcem nunc in maximo discrimine et periculo constitutam, summopere rogando et hortando, ut eidem alia ratione clementer prospicere dignemur...*, Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 4.

¹⁵⁴ ...*Ideoque te omni studio ac serio requirimus, quo praedictam arcem Priginensem adhuc diutius in tua custodia*

reserues ac teneas. Si uero ultra banc dementem nostram requisitionom saepredictam arcem uiterius retinere et custodire nolueris, quod tamen te facturum nequamque arbitramur, commisimus nobilj deaoto nobis syncere dilectis Erasmo Baroni de Turre et Cruce, ordinis beatae Mariae virginis Teutonicorum cometidatorj, consiliario nostro, Gasparj Ritschan et Joannj Peigertzhaimer, commissarijs nostris, quo praefatam arcem ad manus nostras abs te recipiant..., Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 4.

¹⁵⁵ Šišić, *Hrvatski saborski spisi*, sv. 2, 77–78.

ponovno upućenom kralju Ferdinandu I., naveo je da mu je vjeran unatoč činjenice da nije došao na tri prethodna sabora održana u Steničnjaku.¹⁵⁶

Problem oko Brinja nije riješen ni do početka iduće godine. Naime, 5. ožujka 1538. godine kralj Ferdinand I. Habsburgovac pismom iz Praga naredio je knezu Vuku I. Frankapanu Brinjskom da s kraljevim povjerenicima postigne dogovor oko Brinja, pri čemu je kapetana Luku Sekelja odredio da bude arbitar i da se čitav spor riješi mirnim putem.¹⁵⁷ Mjesec dana potom, 4. travnja, knez Vuk I. poslao je pismo kralju Ferdinandu I. u kojem je javio da će utvrditi Brinje samo njemu prepustiti, ali ne i njegovim povjerenicima koji su oko toga problema došli iz Ljubljane.¹⁵⁸

Kako u narednome razdoblju nema vijesti oko problema vlasništva nad Brinje, čini se da je knez Vuk I. Frankapan Brinjski konačno prepustio utvrdi Brinje u kraljevske ruke, tj. tamo se smjestila krajiška posada. Na ovu mogućnost upućuje i činjenica da je kralj Ferdinand I. Habsburgovac kneza Vuka I. 1. kolovoza 1539. godine uvrstio u krug svojih dvorjana i odredio da mu se dodijeli iznos od 500 forinti nagrade za uzdržavanje 100 na Hrvatskoj granici.¹⁵⁹ Da je taj novac knez Vuk I. i primio dokazuje njegova potvrđnica od 1. kolovoza iste godine za navedeni iznos u svrhu držanja 100 konjanika na granici.¹⁶⁰

Sredinom četvrtoga desetljeća XVI. stoljeća situacija na granici s Osmanskim Carstvom dramatično se pogoršala. Naime, u ljeto 1536. godine Mehmed-beg poduzeo je veliku navalnu akciju Mehmed-bega kojom je započeo koloplet događaja koji je konačno doveo do pada Dubice, najvažnije kršćanske utvrde na donjem toku rijeke Une, u osmanske ruke. Naime, krenuvši s prostora Srijema, osmanska vojska se kod Đakova razdvojila u dva dijela. Jedan se dio zaputio prema Osijeku i uz Dravu prema Podravini, dok se drugi uputio prema današnjem Slavanskom Brodu gdje se sastao s odredom bosanskog sandžakbega Husreva te su se zajedno nakon osvajanja Broda uputili prema Dubočcu, današnjoj Staroj Gradišci, Cerniku i Jasenovcu. U tom pohodu u osmanske ruke pao je kaštel i gaz preko rijeke Save kod Donje Gradiške, čime je uspostavljena potpuna osmanska kontrola nad putom dolinom rijeke Vrbas. Štoviše, upravo je Gradiška u narednim vremenima postala strateški vrlo važno

¹⁵⁶ Šišić, *Hrvatski saborski spisi*, sv. 2, 177–179.

¹⁵⁷ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 369–370.

¹⁵⁸ ...*Mihi inuidiantur omnes, quasi aliqui precipue, quod bis uisitauit commissarios maiestatis vestre in Laybaco, presertim iam tractando cum ipsis causta castri Brigniensis, nollens aliqui dare alio, preter maiestatem vestram cum illo modo et ordine uti forsan iam infromata est hucusque maiestas vestra pre suos dictos commissarios, et forsan tali inuidia ac ira commoti, quid scio si soli domini Croacie et nobiles de lia sua me deponent...*, Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 375.

¹⁵⁹ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 512–514.

¹⁶⁰ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 2, 514.

mjesto za daljnje osmanske upade na kršćanski teritorij. Naime, tamo je vrlo brzo smješteno zapovjedništvo osmanske savske flotile, ali su i tamošnji gaz i luka korišteni kao mjesto okupljanja osmanskih vojski prije pohoda, tj. kao mjesto prelaska rijeke Save nakon završenih upada na kršćanske teritorije.¹⁶¹

U svakom slučaju, propast navalne operacije Ivana Katzianera,¹⁶² te pad Blagaja na Sani u osmanske ruke 1537. godine, baš kao i pad Dubice i Jasenovca iduće 1538. godine,¹⁶³ te je vrlo brzo započelo osmansko pustošenje i Zrinskog vlastelinstva koje je posebice stradalo u razdoblju od 1540. do 1545. godine,¹⁶⁴ što je dovelo do urušavanja protuosmanske obrane na donjem toku rijeke Une. Iako tijekom prve polovice i sredine petoga desetljeća XVI. stoljeća nije osvojen niti jedan tvrdi grad ili utvrda knezova Zrinskih, ipak su opustošeni su tamošnji posjedi i to čitav prostor između Kostajnice, Goričke, Pedlja, Zrina i Gvozdanskog, te su uništeni zrinski rudnici u Gvozdanskom, a čitav taj kraj napustila je većina dotadašnjeg stanovništva. Dakle, tim osmanskim pustošenjima uglavnom je uništena gospodarska podloga knezova Zrinskih i njihovih pregnuća u cilju obrane svojih posjeda u donjem Pounju te posljedično i hrvatskih povijesnih zemalja u cjelini. Gubitkom, tj. razaranjem gvozdanskih rudnika, knezovi Zrinski su sve teže mogli plaćati posade u svojim gradovima, pa stoga ne čudi da su i oni počeli predavati svoja utvrđenja u kraljeve ruke, tj. pristali su da se u njih postave krajiške posade. Tako su već 1552. godine prepustili Kostajnicu obrani kraljevske vojne posade.¹⁶⁵

Pogoršana situacija na granici, kao i ugroženost njegovih preostalih posjeda potaknulo je kneza Vuka I. Frankapana Brinjskog na sklapanje nekakvog dogovora s Osmanlijama. Tako se on pismom upućenom kralju Ferdinandu prije 9. studenog 1540. godine morao ispričati kralju jer je prisiljen prilikama platio danak Osmanlijama te je vladara zamolio da mu odobri sastanak sa Murat-begom.¹⁶⁶ Očito svjestan situacije u kojoj se nalazio, knez Vuk I. odlučio se na politiku mirne koegzistencije s Osmanlijama, tj. na dogovor o nenapadanju, pa je tako i on prihvatio strategiju koju je već znatno ranije upotrebljavao i knez Nikola III. Zrinski, tj. odlučio se na plaćanje

¹⁶¹ Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 81–86.

¹⁶² O Katzianerovom prodoru prema Osijeku i konačnom porazu kod Gorjana, vidi: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 95–96.

¹⁶³ O padu Dubice detaljnije vidi: Hrvoje Kekez i Krešimir Regan, *Srednjovjekovna Dubica. Orisi grada na obalama rijeke Une* (Zagreb–Sisak: Naklada Breza, Hrvatsko katoličko sveučilište i Sisačka biskupija, 2022.), 93–108.

¹⁶⁴ O osmanskim provalama na prostore Zrinskog vlastelinstva tijekom prve polovice petoga desetljeća 16. stoljeća, detaljnije vidi: Hrvoje Kekez i Krešimir Regan, *Zrin. Srednjovjekovno sjelo Knezo-va Babonića i Zrinskih. Tvrdi grad, urbana aglomeracija i posjed* (Zagreb: Srednja Europa, 2020.), 69–72.

¹⁶⁵ Usporedi i detaljnije vidi: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 126–127.

¹⁶⁶ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 3, 29.

danka Osmanlija s ciljem poštode svojih posjeda od njihovih upada. Naime, čini se da je već sredinom trećega desetljeća knez Nikola III. Zrinski započeo razvijati dobrosusjedske odnose s osmanskih gospodarima s druge strane granice, te je stoga nadvojvoda Ferdinand I. već sredinom 1524. godine ovlastio Weyxlebrege, Katzianera i Leysera da ispituju pogranične odnose Nikole III. i Osmanlija.¹⁶⁷ Kako je nakon preuzimanja prijestolja Sv. Stjepana u narednih desetak godina novi vladar, Ferdinand I. Habsburgovac, bio zauzet sukobima sa svojim oponentom Ivanom Zapoljom,¹⁶⁸ hrvatsko i slavonsko plemstvo od njega nije primalo očekivanu i značajniju vojnu pomoć za obranu hrvatskih povijesnih prostora, pa su vrlo brzo, i to već tijekom 1527. godine, hrvatski staleži počeli učestalo protestirati tržeći od vladara da ispuni obećanje dano na saboru u Cetinu.¹⁶⁹ Stoga ne čudi da je knez Nikola III. nastojao s Osmanlijama održavati dobrosusjedske, ili barem korektne odnose, tj. izbjegavati međusobne pljačkaške upade. Čini se da je do sredine 1530. godine knez Nikola III. sklopio ugovor o nenapadanju sa svojim osmanskim susjedima, pa čak i pristao na plaćanje određenoga danka kao garancije toga dogovora. Naime, u lipnju te godine ljubljanski biskup i kranjski zapovjednik, Krsto Rauber, poslao je svoje povjerenike koji su ispitali Nikolin odnos s Osmanlijama, te je on svoju poziciju pravdao činjenicom da već dugo nije dobio pomoć za obranu te je bio primoran s Osmanlijama sklopiti dogovor o nenapadanju.¹⁷⁰

U svakom slučaju, u narednome razdoblju Brinje i tamošnja utvrda inkorporirana je u sustav Hrvatske granice, te je tamošnja postrojba već 1544. godine imala značajnu ulogu u navalnim operacijama kršćanske, tj. habsburške vojske. Tako je Brinje u rano ljeto te godine bila postaja na putu habsburških postrojbi što ih je predvodio general Vuk Auersperg u napadu na važno osmansko uporište Udbinu na Krbavskome polju. Prema njegovu izvještaju od 8. srpnja 1544. godine, general Auersperg je nakon šest dana hoda stigao u Otočac, gdje se njegova vojska odmorila, a potom je krenuo prema Brinju, gdje je njegova vojska uzela dan odmora. Nakon Brinja, general Auersperg poveo je vojsku prema Senju i Udbini koju je opsjeo. No, unatoč činjenici da su Auerspergovi vojnici popalili tamošnje podgrade, tj. varoš, udbinsku utvrdu nisu uspjeli osvojiti.¹⁷¹

¹⁶⁷ Lajos Thallóczy, i Antal Hodinka, ur., *Monumenta Hungariae historica. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum* (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1903.), 352–353.

¹⁶⁸ O ovim previranjima i ratnim sukobima vidi, primjerice: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 79–96 ili Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 70–79.

¹⁶⁹ Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 79–83.

¹⁷⁰ Janez Vajkard Valvasor, *Die Ehre des Herzogthums Krain*, sv. 4 (Rudolfswerth: J. Krajec, 1879.), 431–436.

¹⁷¹ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 3, 176–177.

Kako je Udbina u to vrijeme bila baza Osmanlijama za napade na kršćanske krajeve, te unatoč ovom polovičnom uspjehu generala Auersperga, krajiški zapovjednici nisu u ljeto te 1544. godine odustali od osvajanja Udbine. Tako je 8. kolovoza kapetan Ivan Lenković javio iz Senja Jakovu Ravnikaru, da je Veli-beg okupio 3000 osmanskih te da će mu se sa svojim četama pridružiti i Ulama-beg i Murat-beg. Stoga je Lenković predložio ponovni napad na Udbinu, pri čemu je dodao da za predstojeći napad ima na raspolaganu 200 konjanika i 50 martologa u Otočcu i Brinju.¹⁷²

Trenutačno nisu poznati povijesni izvori je li u ljeto te 1544. došlo do ponovnog napada na Udbinu, no zanimljive vijesti poslao je 15. listopada kapetan Lenković barunu Antunu Turnu. On je u svome pismu opisao borbe Senjana u gornjoj Dalmaciji kao i poslao vijesti o kretanju osmanskoga brodovlja pod zapovjedništvom Barbarose. Štoviše, javio je i o okupljanu osmanske vojske kod Velike, kao i vijesti o promijeni osmanskih zapovjednika. Tako je naveo da je na mjesto Veli-bega kao zapovjednik na osmanskoj granici postavljen Mehmed-beg, dok je Ulama-beg ostao u Bosni. I konačno, na kraju pisma iskazao je zabrinutost za utvrde u Otočcu i Brinju, napisavši kako je potrebno obaviti inspekciju u tim utverdama jer ako potraje lijepo vrijeme nije isključena mogućnost da novi sandžak-beg napadne upravo te dvije utvrde.¹⁷³

Dakle, sačuvane vijesti iz 1544. godine među ostalim svjedoče da je u Brinju bila vojna posada koja je mogla biti korištena i za navalne operacije. Posada je o kraljevu trošku boravila u Brinjskoj utvrdi i naredne godine. Tako je u iskazu troškova za održavanje vojnih posada na hrvatskoj granici 1545. godine navedeno kako su u Brinju dva službenika (*phlegern*) i 22 vojnika (*knechte*) na mjesečnoj plaći od 101 florena.¹⁷⁴ Usporedbe radi, u istom popisu je navedeno kako je u Senju te 1545. godine bilo 250 vojnika na plaći od 882 florena, a u Otočcu pak 43 na plaći od 268 florena,¹⁷⁵ iz čega proizlazi da je Brinje bila treća po važnosti utvrda tadašnje Senjske kapetanije. U narednome razdoblju povećala se brojnost posade u Brinju, pa su tako 1549. godine u toj utvrdi bila 34 vojnika na mjesečnoj plaći od 108 florena, dok je u Senju bilo 227 vojnika na plaći od 841 florena, a u Otočcu pak 35 na plaći od 149 florena.¹⁷⁶

Najdetaljniji, tj. poimenični, sačuvani popis brinjske vojne posade iz sredine XVI. stoljeća datira iz 1551. godine,¹⁷⁷ a pokazuje da su te godine u brinjskoj utvrdi na

¹⁷² Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 3, 185.

¹⁷³ Laszowski, *Habsburški spomenici*, sv. 3, 196.

¹⁷⁴ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 391.

¹⁷⁵ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 391.

¹⁷⁶ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 391.

¹⁷⁷ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 410.

plaći bila ukupno 34 vojnika, baš kao što je to bilo i dvije godine ranije. Iz ovoga poimeničnoga popisa brinjske posade zanimljivo je uočiti nekoliko detalja. Prvo, većina vojnika tada stacioniranih u Brinju popisana je imenom i prezimenom, što upućuje na praksu da su na hrvatskim povijesnim prostorima već postojala prezimena opća upotreba kojih je uvedena na prostorima zapadnoga kršćanstva nakon Tridentskoga koncila (1545–63).¹⁷⁸ Drugo, iz analize imena u popisu jasno se može zaključiti kako je cijela brinjska posada bila sastavljena od domaćih ljudi, tj. Hrvata. Također, vidljivo je kako nije bila riječ samo o ljudima s brinjskog prostora: u popisu su navedeni Bratić Plašćanin (*Wratisch Plaschanin*) i Jurić Plašćanin (*Juritsch Plaschanin*), koji su očito bili iz Plaškog, kao i dvojica vojnika iz Ogulina – Juraj i Uroš (*Jurey von Ogulin, Vros von Ogulin*), baš kao i Ivan Sabljak (*Iuan Sablakgh*), koji je očito bio iz Sabljaka. Štoviše, osim etničkih Hrvata, u popisu su bila navedena i dva Vlaha – Perko Vlah (*Perko Vlach*) i Petrić Vlašćić (*Petricz Vlaschisch*). Njihova prisutnost u brinjskoj posadi upućuje na mogućnost da je riječ o ljudima koji su na taj prostor došli uslijed osmanske ugroze, tj. pokazuje trend koji će se na brinjskome prostoru početi značajno odvijati početkom XVII. stoljeća – doseljavanje pravoslavnih Vlaha. S druge strane, moguće je da je riječ o srednjovjekovnim katoličkim Vlasima.¹⁷⁹

O stanju fortifikacijskoga sustava brinjske utvrde sredinom XVI. stoljeća sačuvane su vijesti i u izvještaju kapetana Ivana Lenkovića sastavljenom 1550. godine u kojemu je naznačio nužne gradnje i popravke na utvrdama na hrvatskoj granici.¹⁸⁰ Lenković je za brinjsku utvrdu naveo da će se na »utvrđenom mjestu, gdje se do sada nije moglo postići s prethodno određenim sredstvima, postaviti zaobljeni kut prema i unutar neobrađenog zid od kamena tamo gdje do sada nije izgrađena nikakva struktura niti bilo što drugo. Izgrađivat će se trokutna kula s oštrim rubovima i zidnim utvrđenjima, sve od kamenjarke, duljine 80 lakta. Ovo će biti pripremljeno sa svim potrebnim materijalima dostupnim tamo, što će koštati ukupno 200 rajnskih

¹⁷⁸ O odlukama i značenju Tridentskog koncila više vidi: Ivana Brković, ur., *Znanstveni skup Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama* (Zagreb: Matica hrvatska, 2013.).

¹⁷⁹ O srednjovjekovnim Vlasima u Hrvatskoj vidi: Josip Vončina, »Četiri glagoljske listine iz Like«, *Radovi Staroslavenskog instituta* 2 (1955.): 213–230; Dominik Mandić, *Postanak Vlaha. Novija povijesna istraživanja, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske povijesti* (Buenos Aires – Rim: Tomislav, 1956.); Grga Novak, »Morlaci (Vlasi) gledani s mletačke strane«, *Zbornik za narodni život i običaje* 45 (1971.): 579–603; Ante Milošević, *Stećci i Vlasi. Stećci i vlaške migracije 14. i 15. stoljeća u Dalmaciji i jugozapadnoj Bosni* (Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, 1991.); Zef Mirdita, *Vlasi u historiografiji* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2003.); Ivan Botica, »Prilog istraživanju najstarijeg spomena vlašćkoga imena u hrvatskoj historiografiji«, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 37 (2005.): 35–46; Mladen Ančić, »Srednjovjekovni Vlasi kontinentalne Dalmacije«, *Dalmatinska zagora, nepoznata zemlja* (Zagreb, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Galerija Klovićevi dvori, 2007.), 161–168; Ivan Botica, »Vlah i vlah – nekoć i danas«, *Jezič i identiteti: zbornik* (Zagreb – Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2007.), 61–68 i ondje navedenu literaturu.

¹⁸⁰ Lopačić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 399–406.

guldena. Osim toga, za dva vrata spomenutog utvrđenog mjesta, postaviti će se privremeni zid, neke ograde, kuhinja, pekara, kuhinja, a posebno za stražarsku kulu na najvišoj točki, roštilj s dimnjacima, zajedno s malim vratima koja će biti ugrađena u zid, sve će se to izgraditi za ukupno 200 rajnskih guldena. Također, u novospomenutoj zgradi gdje bi služavke trebale imati svoje stanove, dva stara kata, stara velika soba, kuhinja, stepenice, nekoliko soba za sluge i krov koji će se postaviti ponovno. Slično, na četverokutnoj kuli gdje je prva vrata u zidu od kamena, postaviti će se novi pokrivač, a neki prorezi u istom zidu od kamena bit će zakrpljeni. Ovo će koštati 80 guldena za stolariju, zidarstvo i ostale radnike. Osim toga, tamo leže sedam željeznih, prilično dobrih i jakih oštih topova koje se mogu ispaljivati iz konjičkih komora. Međutim, nijedna od njih nema komore i nisu upotrebljive. Da bi se to popravilo, za svaku će se od njih kupiti komora u Veneciji, a sve će biti pripremljeno i organizirano tako da se mogu koristiti. Ovo će koštati 40 rajnskih guldena. Glede tih komora, 14 željeznih komora kupljeno je u Veneciji od strane određenog pisara ili kancelara i doneseno u Senj, ali njihovo prilagođavanje i postavljanje koštat će dodatnih 20 guldena, što navedeni kancelar nije mogao ostvariti zbog nedostatka sredstava.¹⁸¹

Dakle, Lenković je naveo da je brinjska utvrda u određenoj mjeri već bila popravljena, ali je pritom naglasio potrebu da se dogradi novi bastion s odgovarajućom skarpom i vanjskim zemljanim bedemom, kao i to da se odrade pripreme dostave materijala, poglavito vapna, za gradnju toga bastiona, što bi koštalo 200 guldena, ali i da se obnove ostali bedemi u iznosu od također 200 guldena, a potrebno je još dodatnih 80 guldena da se obnovi stara obrambena kula. Također, Lenković je u Brinju našao topove manjega kalibra bez ispravnih komorica za paljenje, koje je već naručio iz Venecije u trošku od 20 guldena, kao i nekoliko većih topova te dosta drugoga vatrenog oružja.¹⁸²

Štoviše, u svom glasovitom izvještaju o stanju utvrda na hrvatskoj i slavonskoj granici sastavljenom 1563. godine, u kojemu je opisao zatečeno stanje brojnih utvrđenja, kapetan Ivan Lenković naveo je vlasnika i broj posade u pojedinim utverdama, predloživši da treba odlučiti hoće li se pojedinu od njih popraviti i dalje čuvati ili razrušiti,¹⁸³ a pažnju je posvetio i brinjskoj utvrdi. U tom izvještaju, nastalome na temelju višedesetljetnoga iskustva na samome terenu,¹⁸⁴ za Brinje je naveo da je riječ o kraljevskoj utvrdi u kojoj se u tome trenutku nalazilo 40 pješaka, te pridodao da je

¹⁸¹ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 401–402.

¹⁸² Usporedi: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 119.

¹⁸³ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 426–432.

¹⁸⁴ Ivan Lenković je na granici sa Osmanskim Carstvom boravio još od 1530. godine kada je postavljen za zamjenika bihačkog kapetana (Lopašić, *Bihać i Bihačka krajina*, 7). O životu i djelovanju kapetana Ivana Lenkovića, vidi: Ivan Steklasa, »Ivan Lenković«, *Letopis Matice slovenske* (Ljubljana: Matica slovenska, 1893.), 58–110; Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 185–197.

ovu posadu potrebno ojačati s još 40 dodatnih pješaka.¹⁸⁵ Usporedbe radi, tom je prigodom za utvrdu u Otočcu predlagao posadu od ukupno 100 vojnika, a za Modruš 50, dok je za Senj, jer je bio središte kapetanije, predviđao posadu od čak 300 vojnika.¹⁸⁶

U narednom vremenu brinjska utvrda ostala je važno obrambeno mjestu u sustavu Vojne granice, pa se tako i o njoj raspravljalo na važnom Bečkom savjetovanju u jesen 1577., kao i na zasjedanju staleža habsburških nasljednih zemalja održanom u Bruck an der Muru u proljeće iduće godine. Riječ je o važnim događajima na kojima su donesene odluke o dugoročnome ustroju Vojne krajine. Naime, kao pripremu za ove sastanke tijekom ljeta 1577. godine prikupio je Ivan Auersperg, zapovjednik Hrvatske krajine, od uhodarskih službi informacije o osmanskim zapovjednicima i strukturi osmanske vojske na hrvatskom djelu granice koje su jasno upućivale na to kako Osmanlije sa svoje strane granice imaju znatno više vojske, i to poglavito lake konjice, ključnoga roda vojske za ratovanje na granici u to doba, ali su i na raspolaganju u dubini svoga teritorija imali znatno veći vojni potencijal.¹⁸⁷

Dakle, na Bečkom savjetovanju i zasjedanju staleža habsburških nasljednih zemalja održanom u Bruck an der Muru donesen je niz odluka o daljnjoj obrani granice od Osmanlija, od kojih su se neke dugoročno pokazale presudnima. Tako je, među ostalim, na tim sastancima prihvaćena izgradnja posljednje obrambene crte na rijeci Kupi koja se trebala sastojati od niza manjih utvrda i čardaka između postojećih jakih utvrda u Sisku, Letovaniću, Pokupskom, ali je i dogovorena izgradnja nove utvrde u Karlovcu.¹⁸⁸

U pogledu brinjske utvrde treba reći da su okupljeni predstavnici štajerskih, koruških i kranjskih staleža u Beču predložili da u njoj bude smješteno 40 pješaka, plus još dodatnih 20 pješaka, te 50 konjanika,¹⁸⁹ dakle ukupno 110 vojnika. Potreba za

¹⁸⁵ ...*Schloss Prinndl, auch ir. May. zuegehorig, wirdt von derselben mit 40 knechten vnterhalten. (Noch 40 knecht von netten)*..., Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 431.

¹⁸⁶ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3, 430–431.

¹⁸⁷ Detaljnije vidi: Nataša Štefanec, »Osmanski zapovjednici i struktura osmanske i habsburške vojske na hrvatskom dijelu krajišta (prema špijunskim izvještajima iz 1570–ih)«, *Ascendere historiam. Zbornik u čast Milana Kruheka* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2014.), 209–227.

¹⁸⁸ Više o Bečkom savjetovanju i zasjedanju staleža habsburških nasljednih zemalja održanom u Bruck an der Muru, vidi: Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana*, 270–375 i Nataša Štefanec, *Država ili ne. Ustroj Vojne krajine 1578. godine i hrvatsko-slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici* (Zagreb: Srednja Europa, 2011.), dok o izgradnji protu-osmanske linije obrane na rijeci Kupi tijekom devetoga desetljeća 16. stoljeća vidi: Milan Kruhek, »Stvaranje i utvrđivanje obrambene granice na Kupi u toku XVI i XVII stoljeća«, *Vojna krajina. Povijesni pregled – historiografija – rasprave* (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber – Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Odjel za hrvatsku povijest, 1984.), 215–257.

¹⁸⁹ ...*Prinndl haramia: 40 / Zu besterkhen mit haramia 20 / Husarische pherd 50...*, Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 36.

raspoređivanjem većega broja lakih konjanika na granici dodatno je naglašena na zasjedanju u Brucku an der Muru u proljeće iduće godine. Tako je tom prigodom, među ostalim, razmatran položaj brinjske utvrde u kontekstu važnosti Slunja,¹⁹⁰ pa je tako naglašeno da ako padne Slunj, past će i utvrde u Dabru, Otočcu, Brinju i Jesenicama, pa su zato predlagali da se tamošnjim vojnim posadama pridoda još 150 lakih konjanika.¹⁹¹ Čini se da je na kraju u brinjskoj utvrdi u zimu te 1578. godine ukupno bilo 50 haramija s kapetanom i zastavnikom na plaći od 197 guldена, barem prema izvještaju potpukovnika Ivana Ferenberga što ga je on u prosincu poslao nadvojvodi Ferdinandu Habsburgovcu,¹⁹² što je ipak određeno povećanje usporedi li se ta brojka s podacima iz sredine XVI. stoljeća.¹⁹³

Situacija se nije značajno promijenila ni u narednome razdoblju, pa je bilo nužno brinjsku utvrdu kontinuirano održavati i tamošnju vojnu posadu redovito plaćati, a čini se da je oko toga bilo problema. Tako je novi kralj Rudolf I. Habsburgovac 5. lipnja 1583. godine naložio kanonicima Senjskoga kaptola da izdvoje 100 florena rajnskih iz prihoda tamošnje tridesetnice te da taj novac utroše na obranu Senja, Otočca i Brinja.¹⁹⁴ Iako to tom prigodom nije decidirano navedeno, ova vijest upućuje na probleme isplate plaće vojnicima koji su je očito neredovito primali, pa je vladar posegnuo za ovim izvanrednim rješenjem.

O stanju brinjske posade i tamošnje utvrde tijekom devetoga desetljeća XVI. stoljeća znatno više vijesti ima u pismu što ga je 31. svibnja 1586. godine kapetan Gera poslao nadvojvodi Karlu nakon što je obišao Primorsku krajinu.¹⁹⁵ Tako je on tom prigodom naveo da u Brinju ima njemačkih i hrvatskih vojnika koji sami nose provijante, tj. oružje, municiju i hranu, iz Senja te da su u tim situacijama izloženi napadima te često stradavaju.¹⁹⁶ U nastavku je pridodao da u Brinju ima samo sedam njemačkih vojnika te da tri mjesta treba popuniti, što bi upućivalo na to da je u brinjskoj posadi trebalo biti deset njemačkih vojnika.¹⁹⁷ Štoviše, u nastavku izvještaja kapetana Gere ima vijesti i o stanju brinjske utvrde. Tako je on naveo da nju treba

¹⁹⁰ O strateškoj važnosti Slunja u zadnjim desetljećima 16. stoljeća, vidi: Hrvoje Kekez, »Grad, pograničje i mali rat: Dinamika mijena uloge i vojno–strateškog značaja Slunja u obrambenom protuosmanskom ratu u drugoj polovini 16. stoljeća«, *Gradovi u ratovima: Kroz povijest do suvremenosti* (Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2019.), 168–178.

¹⁹¹ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 61.

¹⁹² Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 75.

¹⁹³ Vidi ranije rečeno u tekstu.

¹⁹⁴ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 120–121.

¹⁹⁵ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 136–137.

¹⁹⁶ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 137.

¹⁹⁷ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 137.

pokriti, tj. popraviti krov, i podići novu veliku dvoranu za primjereni smještaj vojnika te da za to treba izdvojiti 350 florena.¹⁹⁸

Nakon što je do 1590. godine izgrađena i profunkcionirala nova linija obrane protiv Osmanlija na rijeci Kupi, čime im je zapriječeno korištenje manjih gazova na toj rijeci prilikom kretanja ili povratka s provala u još neosvojene hrvatske i austrijske krajeve,¹⁹⁹ Hasan-paša Predojević odlučio se za napad na sisačku utvrdu, koju je opsjeo u tri navrata (1591., 1592. i 1593.).²⁰⁰ Prema najnovijim istraživanjima u glasovitoj Sisačkoj bitci koja se odigrala 22. lipnja 1593. godine na kršćanskoj strani sudjelovale su i postrojbe iz Senjske kapetanije, među kojima je zasigurno bilo i vojnika iz Brinja.²⁰¹ Nakon ovoga poraza uslijedio je novi rat s Osmanlijama, tzv. Dugi rat, koji je konačno završen potpisivanjem mira u Žitvi 1606. godine,²⁰² a u kojemu su aktivno sudjelovali i Brinjani. Tako je Adam Baltazar Krčelić u svojoj *Povijesti Zagrebačke biskupije* zabilježio da su u lipnju 1596. godine čete iz Brinja došle u pomoć posadi u Klisu koji je opsjeo bosanski zapovjednik Arpad, nastojeći vratiti tu važnu utvrdu koju su ranije te godine oslobodile kršćanske snage.²⁰³

6. Zaključne misli

Prošlost Brinja, tamošnje utvrde i naselja, u razdoblju od razvijenog srednjega vijeka sve do izmaka XVI. stoljeća, ostala je zabilježena u ponajviše u različitim, poglavito diplomatskim vrelima, koja jasno svjedoče o tome da je to razdoblje oblikovano pod utjecajem različitih geostrateških, političkih i društvenih silnica, tj. da su na prošlu zbilju tamošnjega i tadašnjega stanovništva utjecali različiti prostorni, društveni i politički čimbenici. Slijedom toga, najprije se može kazati da se Brinje u promatranome razdoblju poglavito razvilo uslijed svoga položaja na važnom prometnom komunikacijskom pravcu koji je svoju važnost imao još od antičkih vremena i koji je tijekom razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka predstavljao jednu od ključnih spona

¹⁹⁸ Lopašić, *Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1, 137.

¹⁹⁹ Kruhek, »Stvaranje i utvrđivanje obrambene granice na Kupi«, 215–257.

²⁰⁰ O tri opsade sisačke utvrde ukratko vidi: Hrvoje Kekez, »Sisačka bitka 1593. godine u svjetlu osmanskih osvajanja Banovine tijekom 16. stoljeća«, *Glasnik Hrvatskog plemićkog zbora* 12 (2015.): 105–108.

²⁰¹ Najnoviju rekonstrukciju Sisačke bitke iz 1593. godine, vidi u: Krešimir Kužić, »Komparativna analiza bitke kod Siska 1593. sa značajnijim bitkama na europskom tlu s kraja 16. stoljeća«, *Sisačka bitka 1593.–2018.: Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija povodom 425-te obljetnice Sisačke bitke održanoga u Sisku 20. lipnja 2018. godine* (Sisak: Sisačka biskupija, Hrvatsko katoličko sveučilište i Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2019.), 25–51.

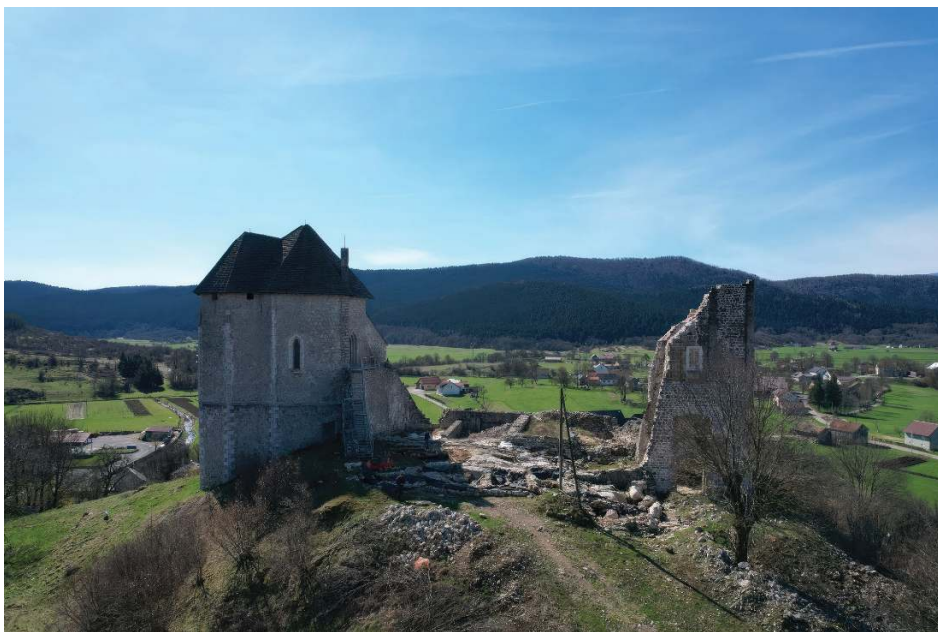
²⁰² O Dugom ratu vidi: Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, 165–179.

²⁰³ Baltazar Adam Krčelić, *Povijest Stolne crkve Zagrebačke* (Zagreb: Institut za suvremenu povijest, 1994.), 339.

panonskih prostora, tj. srednjovjekovne Ugarske i Slavonije, s istočnom jadranskom obalom, i to poglavito s lukom Senj, što je u mnogočemu utjecalo, kako na nastanak tako, još i znatno više, na razvoj brinjskoga naselja.

Nadalje treba reći da su u promatranome razdoblju višestoljetne povijesti Brinja na njegov razvoj uvelike utjecali i različiti društveni čimbenici, institucije i pojedinci. Sve veća osmanska opasnost dovela je do promjene vrednovanja toga prostora, posebice nakon pada srednjovjekovnoga Bosanskoga Kraljevstva 1463. godine, što je dovelo do nastojanja središnje kraljevske da na ugroženom prostorima osnuju vojne tampon-zone prema Osmanlijama, i to posebice do formiranja Senjske kapetanije. Iako je Brinje u kratku razdoblju tijekom devetoga desetljeća XV. stoljeća bilo uključeno u sastav Senjske kapetanije, to je u prvi mah bilo kratkoga vijeka jer su knezovi Frankapani svakako do glasovite Krbavske bitke iz 1493. godine ponovno Brinje vratili pod svoju vlast. Početkom idućega stoljeća Brinje je zbog svoga položaja na prometnici prema Senju bilo strateška važna utvrda na granici s Osmanlijama koju su, oslanjajući se na pomoć Habsburgovaca, manje ili više uspješno branili njezini gospodari, knezovi Frankapani. Uslijed sve većih i češćih osmanskih pustošenja knezovi Frankapani su gubili sposobnost obrane Brinja, koje pak vladar iz nove vladarske kuće Habsburgovaca nije želio prepustiti sudbini, već su vojne vlasti nastojale Brinje ponovno preuzeti i uklopiti je u sustav Senjske kapetanije. Unatoč opiranjima kneza Vuka I. Frankapana Brinjskog, pa čak i nasilnoga preuzimanja utvrde, Brinje je početkom petoga desetljeća XVI. stoljeća ponovno uklopljeno u sustav Vojne granice, o čemu svjedoči niz povijesnih izvora, među kojima posebice različiti popisi vojnih posada. Ne samo do izmaka XVI. stoljeća, već i u narednim vremenima Brinje je ostalo u sastavu Vojne granice, no početak XVII. stoljeća i razmjerno mirnija situacija na granici nakon potpisivanja mira u Žitvi 1606. godine doveli su do novih promjena na brinjskome prostoru. Naime, početkom XVII. stoljeća zabilježen je proces doseljavanja pravoslavnih Vlaha s prostora Osmanskoga Carstva i na brinjski prostor, što je uvelike promijenio ne samo etničku već i konfesionalnu sliku brinjskoga prostora za buduća vremena.

Naposljetku treba reći da ovdje izneseni rezultati povijesnoga istraživanja prikazuju čitav jedan mozaik društvenih, političkih, ekonomskih i vojnih prilika na tome prostoru tijekom razvijenoga i kasnoga srednjega vijeka. No unatoč tome ovo istraživanje svakako se još može nadopuniti potragom za dosad nepoznatim ili manje analiziranim, a poznatim vrelima, baš kao i daljnjim istraživanjima u arhivskim institucijama, i to poglavito u inozemstvu, tj. u Mađarskoj, Austriji, Italiji i Sloveniji. Taj napor zahtijeva ne samo dodatno vrijeme nego i znatna financijska sredstva, što svakako predstavlja dodatni izazov.

Slika 3. Stari grad Brinje (stanje u listopadu 2023; foto: Hrvoje Kekez)

Figure 3. Old Town Brinje (condition in October 2023; photo: Hrvoje Kekez)

NEOBJAVLJENI IZVORI

Državni arhiv Mađarskog nacionalnog arhiva (*Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára*), fond: *Diplomatikai levéltár*

IZVORI I LITERATURA

- Ančić, Mladen. 2007. Srednjovjekovni Vlasi kontinentalne Dalmacije, *Dalmatinska zagora, nepoznata zemlja*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske–Galerija Klovićevi dvori, 161–168.
- Azinović Bebek, Ana i Janeš, Andrej. 2018. Preliminarni rezultati arheoloških istraživanja palasa staroga grada Sokolca u Brinju, *MemorabiLika*, 1, 65–83.
- Botica, Ivan. 2005. Prilog istraživanju najstarijeg spomena vlašškoga imena u hrvatskoj historiografiji, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 37, 35–46.
- Botica, Ivan. 2007. Vlah i vlah – nekoć i danas, *Jezik i identiteti* (zbornik). Zagreb–Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 61–68.
- Botica, Ivan. 2011. *Krbavski knezovi u srednjem vijeku* (doktorski rad). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Bratulić, Josip (ur.). 2017. *Hrvatske glagoljične i ćirilčne isprave iz zbirke Stjepana Ivšića 1100. – 1527*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

- Brković, Ivana (ur.) 2013. *Znanstveni skup Tridentska baština: katolička obnova i konfesionalizacija u hrvatskim zemljama*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Engel, Pál. 2001. *A History of Medieval Hungary, 895–1526*. London–New York: I. B. Tauris Publishers.
- Farlati, Daniele. 1765. *Illyrici sacri*, tomus IV. Venetiis: Apud Sebastianum Coleti.
- Filipović, Emir O. 2019. *Bosansko Kraljevstvo i Osmansko Carstvo (1386–1463)*. Sarajevo: Orijentalni institut Univerziteta u Sarajevu.
- Goldstein, Ivo. 2003. *Hrvatska povijest*. Zagreb: Novi liber.
- Grafenauer, Bogo, Perović, Dušan i Šidak, Jaroslav. 1952. *Historija naroda Jugoslavije*, sv. 1. Zagreb: Školska knjiga.
- Grgin, Borislav. 1995. Senj i Vinodol između kralja Matijaša Korvina, Frankapana i Venecije, *Radovi zavoda za hrvatsku povijest*, 28, 61–70.
- Grgin, Borislav. 2002. *Počeci rasapa. Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska* Zagreb: Ibis grafika–Zavod za hrvatsku povijest.
- Grgin, Borislav. 2019. Preceding the Triplex Confinium – The Battle of Krbava Field, September 9th, 1493, *Zbornik Drage Roksanđića*. Zagreb: FF Press, 75–87.
- Gunjača, Stipe. 1960. *Tiniensia archaeologica–historica–topographica II, Starohrvatska prosvjeta*, serija III, 7, 7–142.
- Horvat, Zorislav. 1984–85. Burg u Brinju i njegova kapela, *Peristil. Zbornik radova za povijest umjetnosti*, 27/28, 41–67.
- Horvat, Zorislav. 2000. Srednjovjekovna sakralna arhitektura u Brinju i okolici, *Senjski zbornik*, 27, 97–143.
- Isthvanfi, Pannoni Nioclai, 1622. *Historiarum de rebus Vngaricis libri XXXIV*. Coloniae Agrippinae: Sumptibus Antonii Hierati.
- Jurković, Ivan. 2010. Godina 1522., *Bernardin Frankapan Modruški, Oratio pro Croatia. Govor za Hrvatsku (1522.)*. Modruš: Katedra Čakavskog sabora Modruše, 63–72.
- Karbić, Marija (ur.). 2019. *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja. Hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Klaić, Nada. 1959. Pitanje društvenog uređenja kvarnerskih općina u novijoj literaturi, *Zgodovinski časopis*, XII–XIII, 242–254.
- Klaić, Nada. 1962. Što su kmetovi Vinodolskog zakona?, *Radovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 4, 25–50.
- Klaić, Nada. 1965–66. Da li je postojala Dalmatinska marka Bečke ilustrirane kronike, *Zgodovinski časopis*, XIX–XX, 125–138.
- Klaić, Nada. 1971. Kada i kako su knezovi Krčki stekli Modruš i Vinodol, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, XVI, 129–168.
- Klaić, Nada. 1972. Vinodolsko društvo u početku XVII. stoljeća, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, XVII, 187–253.
- Klaić, Nada. 1988. *Vinodol: od antičkih vremena do knezova Krčkih i Vinodolskog zakona*. Pazin–Rijeka: Historijski arhiv Pazin–Historijski arhiv Rijeka.
- Klaić, Vjekoslav. 1901. *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Klaić, Vjekoslav. 1904. *Povjest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, sv. 4. Zagreb: Knjižara Lav. Hartman.
- Klaić, Vjekoslav. 1911. *Povjest Hrvata: od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, sv. 5. Zagreb: Knjižara Lav. Hartman.

- Klaić, Vjekoslav. 1928. Knin za turskog vladanja (1522–1688), *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 15/1, 257–262.
- Klaužer, Vedran. 2012. Na putu iz Budima do Senja – vojne, trgovačke i diplomatske aktivnosti na dionici Modruš–Senj od uspostave Senjske kapetanije 1469. do osmanskog pustošenja Modruša 1525. godine, *Modruški zbornik*, 6, 85–99.
- Klaužer, Vedran. 2015. *Ustrojstvo i djelovanje Senjske kapetanije od njezina osnutka do organizacije Vojne Krajine po vrhovnom zapovjedniku Ivanu Lenkoviću (1469.– 1563.)* (doktorski rad). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Kekez, Hrvoje. 2009. Bernardin Frankapan i Krbavska bitka: je li spasio sebe i malobrojne ili je pobjegao iz boja?, *Modruški zbornik*, 3, 65–101.
- Kekez, Hrvoje. 2015. Sisačka bitka 1593. godine u svjetlu osmanskih osvajanja Banovine tijekom 16. stoljeća, *Glasnik Hrvatskog plemićkog zbora*, 12, 97–110.
- Kekez, Hrvoje. 2018. The Consequences of the Battle of Krbava (1493) as seen by its Contemporaries, *Review of Croatian History*, 14/1, 63–90.
- Kekez, Hrvoje. 2019. Grad, pograniče i mali rat: Dinamika mijena uloge i vojno–strateškog značaja Slunja u obrambenom protuosmanskome ratu u drugoj polovini 16. stoljeća, *Gradovi u ratovima: kroz povijest do suvremenosti*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 155–189.
- Kekez, Hrvoje i Regan, Krešimir. 2020. *Zrin. Srednjovjekovno sjelo Knezova Babonića i Zrinskih. Tvrdi grad, urbana aglomeracija i posjed*. Zagreb: Srednja Europa.
- Kekez, Hrvoje i Regan, Krešimir. 2022. *Srednjovjekovna Dubica. Orisi grada na obalama rijeke Une*. Zagreb–Sisak: Naklada Breza–Hrvatsko katoličko sveučilište–Sisačka biskupija.
- Kosanović, Ozren. 2016. Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine, *Povijesni prilozi*, 50, 233–261.
- Košćak, Vladimir. 1964. Položaj Vinodola u Hrvatskoj feudalnoj državi, *Historijski zbornik*, XVI, 131–146.
- Krčelić, Baltazar Adam. 1994. *Povijest Stolne crkve Zagrebačke*. Zagreb: Institut za suvremenu povijest.
- Krmpotić, Ljudevit. 1997. *Izvještaji o utvrđivanju granica hrvatskog kraljevstva od 16. do 18. stoljeća*. Čakovec: Nakladni zavod Hrvatski zapisnik.
- Kruhek, Milan. 1984. Stvaranje i utvrđivanje obrambene granice na Kupu u toku XVI i XVII stoljeća, *Vojna krajina. Povijesni pregled – historiografija – rasprave*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber–Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu–Odjel za hrvatsku povijest, 215–257.
- Kruhek, Milan. 1990. Utvrde Senjske kapetanije u XVI. stoljeću, *Senjski zbornik*, 17, 93–112.
- Kruhek, Milan. 1993. Sraz kršćanstva i islama na Krbavskom polju 9. rujna, 1493., *Riječki teološki časopis*, 1/2, 241–268.
- Kruhek, Milan. 1995. *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog Kraljevstva tijekom 16. stoljeća*. Zagreb: Institut za suvremenu povijest.
- Kužić, Krešimir. 2014. Bitka Hrvata – bitka na Krbavskom polju 1493. godine, *Historijski zbornik*, LXVII, 11–63.
- Kužić, Krešimir. 2019. Komparativna analiza bitke kod Siska 1593. sa značajnijim bitkama na europskom tlu s kraja 16. stoljeća, *Sisačka bitka 1593.–2018.: Zbornik radova sa znanstvenog kolokvija povodom 425–te obljetnice Sisačke bitke održanoga u Sisku 20. lipnja 2018. godine*. Sisak: Sisačka biskupija, Hrvatsko katoličko sveučilište i Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 25–51.
- Laszowski, Emilij (ur.). 1914. *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 1. Zagreb: Tisak Dioničke tiskare.
- Laszowski, Emilij (ur.). 1916. *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 2. Zagreb: Tisak Dioničke tiskare.

- Laszowski, Emilij (ur.). 1917. *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae. Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 3. Zagreb: Tisak Dioničke tiskare.
- Laszowski, Emilij. 1923. *Gorski kotar i Vinodol*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Lokmer, Juraj. 2022. Brinje: postojbina knezova krčkih – Frankapana i brinjska glagoljska baština, *Senjski zbornik*, 49, 89–164.
- Lopašić, Radoslav (ur.). 1884. *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 1. Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- Lopašić, Radoslav (ur.). 1885. *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 2. Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- Lopašić, Radoslav. 1887. Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskog zemaljskog arhiva u Gradecu, *Starine JAZU*, 19, 1–80.
- Lopašić, Radoslav (ur.). 1889. *Historiam Slavorum Meridionalium. Spomenici Hrvatske krajine*, sv. 3. Zagreb: na prodaju u Knjižari L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- Lopašić, Radoslav. 1890. *Bihać i Bihaćka krajina. Mjestopisne i poviestne crtice. Sa jednom zemljopisnom kartom i sa četrnaest slika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Ljubić, Šime (ur.). 1870. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Listine o odnošajih izmđu južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, vol. 2. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Ljubić, Šime (ur.). 1874. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium. Listine o odnošajih izmđu južnoga slavenstva i Mletačke Republike*, vol. 4. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Mandić, Dominik. 1956. *Postanak Vlaha. Novija povijesna istraživanja, Rasprave i prilozi iz stare hrvatske povijesti*, Buenos Aires–Rim: Tomislav.
- Margetić, Lujo. 1988. Noviji pogledi na stariju povijest Vinodola, Krka i Senja, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, 9, 1–19.
- Mažuran, Ivo. 1998. *Hrvati i Osmansko Carstvo*. Zagreb: Golden marketing.
- Mijatović, Anđelko. 2005. *Bitka na Krbavskom polju 1493. godine*. Zagreb: Školska knjiga.
- Miletić, Drago i Valjato Fabris, Marija. 2003. *Sokolac – frankopanski plemićki grad u Brinju*. Zagreb: Ministarstvo kulture–Uprava za zaštitu kulturne baštine.
- Milošević, Ante. 1991. *Stećci i Vlasi. Stećci i vlaške migracije 14. i 15. stoljeća u Dalmaciji i jugozapadnoj Bosni*. Split: Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture.
- Miljan, Suzana i Kekez, Hrvoje. 2015. The Memory of the Battle of Krbava (1493) and the Collective Identity of the Croats, *Hungarian Historical Review*, 4/2, 283–313.
- Mirdita, Zef. 2003. *Vlasi u historiografiji*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Nekić, Darko. 1997. Senjska biskupija u srednjem vijeku, *Senjski zbornik*, 24, 31–48.
- Novak, Grga. 1971. Morlaci (Vlasi) gledani s mletačke strane, *Zbornik za narodni život i običaje*, 45, 579–603.
- Olesnicki, Aleksije A. 1933. Bezimeni turski ljetopisac o bojevima Turaka sa Hrvatima godina 1491. i 1493., *Rad JAZU*, 245, 210–219.
- Pálosfalvi, Tamás. 2018. *From Nicopolis to Mohács. A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*. Leiden–Boston: Brill.
- Pérjes, Géza. 1989. *The Fall of Medieval Kingdom of Hungary: Mohács 1526–Buda 1541*. New York: Social Science Monographs.
- Rattkay, Juraj. 2001. *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.

- Raukar, Tomislav. 1997. *Hrvatsko srednjovjekovlje: prostor, ljudi, ideje*. Zagreb: Školska knjiga–Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Ravančić, Gordan. 2011. Topografija Vinodola i teorija centraliteta (Vinodol u dijelu Mihe Barade), *Povijesni prilozi*, 40, 71–80.
- Ravančić, Gordan. 2014. Urban Settlements (*oppida*) of Vinodol under the Rule of the Counts of Krk: Topographical Situation and Local Organization within the Feudal Manor, *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages. Authority and Property*. Zagreb: Croatian Institute for History, 189–207.
- Regan, Krešimir i Dugački, Vlatka (ur.). 2024. *Leksikon utvrda Hrvatske. Srednji i rani novi vijek*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Schafárik, Joannes (ur.). 1860–62. *Acta archivi Veneti spectantia ad historiam Serborum et reliquorum Slavorum meridionalium*, knj. 1–2. Beograd: Typografia principatus Serbiae.
- Smičiklas, Tadija. 1879. *Povijest hrvatska. Po vrelih napisao Tade Smičiklas. Drugi dio od godine 1526–1848*. Zagreb: Naklada Matice hrvatske.
- Steklasa, Ivan. 1893. Ivan Lenković, *Letopis Matice slovenske*. Ljubljana: Matica slovenska, 58–110.
- Szabo, Gjuro. 1920. *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Šišić, Ferdo. 1893. *Bitka na Kravskom polju (11. rujna 1493.). U spomen četrstogodišnjice toga događaja. Istorijska rasprava*. Zagreb: Knjižara Dioničke tiskare.
- Šišić, Ferdo. 1908. *Hrvatska povijest. Drugi dio: od godine 1526. do godine 1790*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1912. *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 1. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1915. *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 2. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1916. *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 3. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1917. *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 4. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1918. *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Hrvatski saborski spisi*, sv. 5. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šišić, Ferdo. 1927. Izbor Ferdinanda I. hrvatskim kraljem, *Starohrvatska prosvjeta*, 1/1–2, 15–44.
- Šišić, Ferdo. 1934. Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496), *Starine JAZU*, 37, 189–344.
- Šišić, Ferdo (ur.). 1936. *Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496) s »dodatkom« (1491–1498)*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Štefanec, Nataša. 2011. *Država ili ne. Ustroj Vojne krajine 1578. godine i hrvatsko–slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici*. Zagreb: Srednja Europa.
- Štefanec, Nataša. 2014. Osmanski zapovjednici i struktura osmanske i habsburške vojske na hrvatskom dijelu krajišta (prema špijunskim izvještajima iz 1570–ih), *Ascendere historiam. Zbornik u čast Milana Kruheka*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 209–227.
- Šurmin, Đuro (ur.). 1898. *Acta Croatica. Hrvatski spomenici*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Thallóczy, Lajos. 1916. *Povijest (banovine, grada i varoši) Jajca 1450–1527*. Zagreb: Kraljevska zemaljska tiskara.
- Thallóczy, Lajos i Barabás, Samu (ur.). 1910. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára*, sv. 1. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Thallóczy, Lajos i Barabás, Samu (ur.). 1913. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára*, sv. 2. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

- Thallóczy, Lajos i Hodinka, Antal (ur.). 1903. *Monumenta Hungariae historica. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Thallóczy, Lajos i Horváth, Sándor (ur.). 1903. *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum. Magyarország melléktartományainak oklevéltára. A Horvát véghelyek oklevéltára (1490–1527)*, vol. I. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Valentić, Mirko i Čoralić, Lovorka (ur.). 2005. *Povijest Hrvata. Druga knjiga. Od kraja 15. st. do kraja Prvoga svjetskoga rata*. Zagreb: Školska knjiga.
- Valvasor, Janez Vajkard. 1879. *Die Ehre des Herzogthums Krain*, sv. 4. Rudolfswerth: J. Krajec.
- Vončina, Josip. 1955. Četiri glagoljske listine iz Like, *Radovi Staroslavenskog instituta*, 2, 213–230.

BRINJE IN THE TIME OF THE OTTOMAN THREAT IN THE LATE 15TH AND THROUGHOUT THE 16TH CENTURY: STRATEGIC IMPORTANCE, OWNERSHIP DISPUTES, AND MILITARY ACTIVITIES

Hrvoje Kekez

The Catholic University of Croatia, Zagreb
hrvoje.kekez@unicath.hr

ABSTRACT: Based on an analysis of preserved written sources and relevant literature, this study examines the strategic position of the Brinje castle within the defensive system against the Ottomans—an area that, in the following centuries, clearly evolved into the Military Frontier (*Militärgrenze*). The study presents and analyses preserved historical records documenting Ottoman incursions from the late 15th to the mid-16th century, while also addressing the issue of the ownership of the Brinje castle during this period. The ownership disputes involved the Frankapan counts, the previous lords of Brinje, and representatives of the supreme authority: first the royal, and later the imperial government. The core issues explored in this study—Brinje's strategic significance, the question of ownership, and military activities in the late 15th to the mid-16th century—are examined from a diachronic perspective, situating Brinje within the broader social, military, and political context of both the historical Croatian lands and the wider Kingdom of Hungary-Croatia. Although Brinje was briefly incorporated into the Senj Captaincy during the 1480s, this proved to be short-lived, as the Frankapan counts regained control of the fortress by the time of the renowned Battle of Krbava in 1493. At the beginning of the 16th century, Brinje's position on the route to Senj made it a strategically significant fortress on the border with the Ottomans. The Frankapan counts, relying on Habsburg support, defended it with varying degrees of success. However, as Ottoman raids grew more frequent and destructive, the Frankapans increasingly struggled to maintain their hold over Brinje. Recognising its importance, the rulers of the newly established Habsburg dynasty sought to reclaim the castle and integrate it into the Senj Captaincy. Despite resistance from Count Vuk (Wolf) I Frankapan of Brinje, and even an episode of forcible seizure, Brinje was formally incorporated into the Military Frontier in the early 1540s. This transition is well-documented in historical sources, particularly various military garrison lists. Brinje remained a part of the Military Frontier not only until the end of the 16th century, but also in the following periods.

Keywords: late Middle Ages; 16th century; Brinje; Ottoman raids; Military Frontier

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.